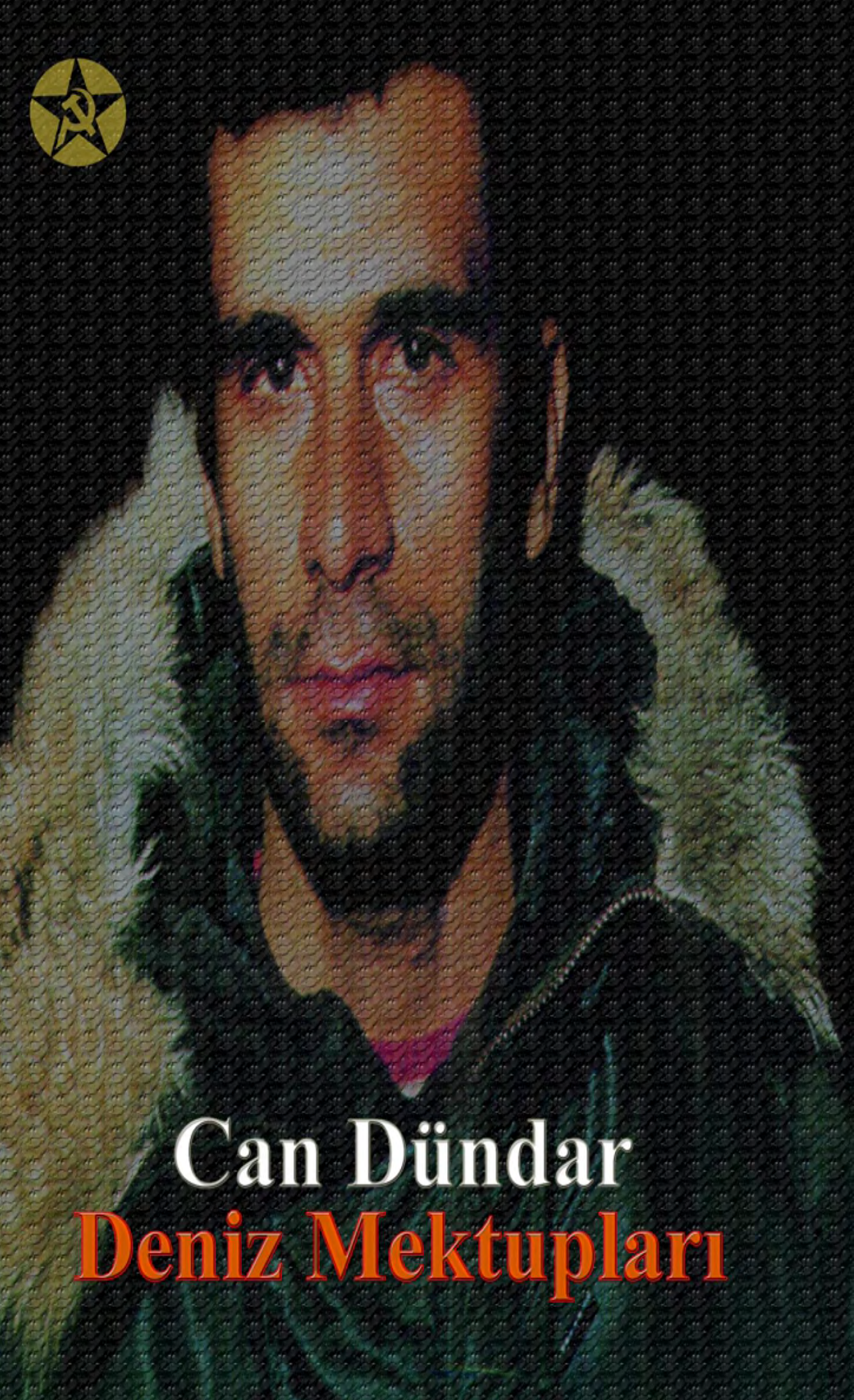

Can Dündar
Deniz Mektupları

Deniz ve Mahir hocaları için gazete taşladı

1963 yılıydı. Aynı lisede öğrenciydiler. Birbirlerinden habersiz aynı eyleme gittiler

Deniz Gezmiş...
Mahir Çayan...
1960'lardan günümüze taşan iki gençlik lideri…
68 kuşağının efsaneleri…
Kendileri dahil kimsenin bilmediği bir tesadüf, onları çok genç yaşta, aynı eylemde bir araya getirdi.
Yıl 1963 idi.
İkisi de Haydarpaşa Lisesi'nde öğrenciydi.
Deniz **1'de,** Mahir **3'te…**
Onları bir araya getiren eylem, Hürriyet **gazetesinde çıkan bir haberle başladı.**
Habere göre, ***"Haydarpaşa Lisesi'nin pansiyon müdürü, Fenerbahçeli ünlü futbolcu*** Ömer Boncuk***, orta ve lisede okuyan yatılı öğrencilerden altısına,* 'Sizi sınıf geçirteceğim'** ***diyerek odasına götürmüş ve tecavüzde bulunmuştu."***
Bu, bir iftiraydı.
Okulda "Boncuk Ömer" **diye tanınan beden öğretmeni** Ömer Boncuk**, öğrencilerin sevgilisiydi. Genç yaşta bir oğul yitirmiş, o yüzden bütün sevgisini öğrencilerine vermişti.**
Cemil Gezmiş**'in de arkadaşıydı.**
Bir ihbar üzerine atılan bu iftira, onu seven öğrencilerini ayağa kaldırdı. Haberden sonra Boncuk Ömer'in görevden alınması ise bardağı taşırdı. Hocalarına iftira edildiğini düşünen öğrenciler, büyük bir öfkeyle ayaklandı ve protesto kararı aldı.
500'ü aşkın öğrenci, okulda toplanıp vapurla Sirkeci'ye geçti, Cağaloğlu'na gidip Hürriyet gazetesinin önüne geldi.
Ellerindeki pankartta, ***"Boncuksuz Haydarpaşa olmaz, böyle palavra atılmaz"*** **yazıyordu.**
Sloganlar atarak gazetenin camlarını taşladılar. O günkü Hürriyet**'in nüshalarını yaktılar. Binaya girip çıkanları tartakladılar.**
Hürriyet **çalışanları, -o dönemin âdetince- camlara Türk bayrağı asarak canlarını kurtarabildi. Gazete yönetimi, Başbakan** İnönü**'ye telgraf çekerek yardım istedi.**
Kızgın öğrenciler bu eylemin ardından Milli Eğitim Müdürlüğü'ne yürüdü. Boncuk Ömer'i görevden alanlara ateş püskürdü. Müdürle görüşerek, okullarına kara leke sürülmek istendiğini söylediler.
Müdür, Boncuk Ömer tahkikatta aklanırsa hemen göreve iade edileceğinin teminatını verdi.

Boncuk Ömer, kendisine destek eylemini, odasının penceresinden gözyaşları içinde izledi.
Ancak ertesi gün, Emniyet'in karşı atağı geldi.
Gazete önündeki eylemde çekilen fotoğraflardan tespit edilen öğrencilerin okuldan atılacağı duyuruldu.
Bunun üzerine öğrenciler ortak bir kararla, tanınmamak için saçlarını üç numara asker tıraşı yaptırdı.
İşte o eylemde, başı çeken öğrencilerden biri, son sınıf öğrencisi Mahir Çayan**'dı.**
Diğeri, birinci sınıf öğrencisi Deniz Gezmiş**…**
Deniz**'in ilk eylemiydi bu…**
Mahir**'in ilk yargılanışı…**
8 yıl sonra, biri, diğerini kurtarmak için ölümü göze alacaktı.

Milliyet
PAZAR 17 MAYIS 1953
ÖĞRENCİLER BİR GAZETEYİ TAŞLADI
Haydarpaşa lisesi mensupları Hürriyet Gazetesinin bir haberini, esassız olduğunu bildirerek protesto ettiler
Meclis yarın 22 idam cezasının tasdikini görüşecek

Deniz'in denize kavuştuğu gün
Bu fotoğraf, 1954'te, Sivas Yıldızeli'nde çekilmiş.

Cemil **Bey ve** Mukaddes **Hanım öğretmen…**
Yanlarında Mukaddes Hanım'ın annesi Faika **Hanım…**
Ve onların dizinin dibinde üç oğlan:
Sırasıyla Bora, Hamdi ve Deniz… Bora ile Deniz arasında 3 yaş var;
Deniz'le Hamdi arasında ise 5…
Gezmiş ailesi, bu fotoğrafın çekilmesinden bir yıl sonra Sivas merkeze taşındı, 1962'de de İstanbul'a göçtü.
Geldiklerinde İstanbul'un nüfusu 1 milyondu.
Harem'de yeni yapılmış bir apartmanın giriş katına kiracı olarak yerleştiler.
Deniz, denizi ilk kez o gün gördü.
Eşyalar taşınırken kardeşi Hamdi ile birlikte Harem sahiline indiler.
Hamdi 10, Deniz 15 yaşındaydı.
Ağustos ayıydı.
Deniz, masmaviydi.
Ama Hamdi temkinliydi. Daha önce hiç görmediği bu uçsuz bucaksız suya ihtiyatla baktı. Biraz tedirginlikle ayağını soktu, çıkarttı.
Sonra az ileriye, çifte kayaların oraya baktı:
Abisini üstünü çıkarmış, şortla denize atlarken gördü.
Deniz, bu ilk tanışmada, denizin kollarına atlamış ve hayatı denizlerde geçmiş gibi yüzmeye başlamıştı.
Yüzmeyi öğrenmesi 2 yıl alacak olan Hamdi o gün, *"Cesaret böyle bir şey işte"* diye geçirdi içinden…
O cesaret, ağbisinin hayatına mal olacaktı.

Deniz Beşiktaşlıydı
İstanbul, binbir sürpriz hazırlıyordu Gezmiş'lere…
Taşındıktan bir süre sonra Avni Anıl'la komşu oldular.
Hemen yan terastaki ünlü bestekârın, yaptığı besteleri önce eşine söyletmesine tanık ve kulak misafiri oldular.
***"Biraz kül, biraz duman, o benim işte"* gibi dillere yerleşecek şarkıların**

ilk dinleyicisi oldular.
Sonra, Cemil Gezmiş'in Sivrialan'dan tanıdığı Âşık Veysel'i evlerinde ağırladılar. Âşık'ın sazını dinleyip sohbetine doydular.
Deniz, o yıllarda kardeşi Hamdi ile birlikte, Üsküdar'daki Sunar Sineması'nda *"Spartaküs"*ü izledi. Bu Trakyalı kölenin, özgürlük mücadelesinden çok etkilendi.
İlerde Türkiye'ye damgasını vuracak kişiliğinin yapıtaşları, çocukluk ve gençlik yıllarında örülüyordu.
Fenerbahçeli olan Cemil Bey dışında Gezmiş ailesinin tamamı Beşiktaşlıydı. Evde epeyce futbol konuşulur, hatta Deniz'in ağbisi Bora da mahalli ligde profesyonel futbol oynardı.
Bu futbol tutkusu, bir gün neredeyse Deniz'in felaketine yol açıyordu.

Statta ölümden döndü
20 Aralık 1964 günü, Ali Sami Yen Stadı'nın açılışı vardı.
Açılış şerefine o gün Türkiye- Bulgaristan milli maçı oynanacaktı.
Maçı izleyenler arasında Deniz Gezmiş de vardı.
Lakin daha başta, yeni stadın ikinci katındaki büfede bir yangın çıktı. Açık tribündeki binlerce seyirci paniğe kapıldı. İzdiham oldu. Demir korkuluklar yıkıldı ve üst kattaki seyirciler, salkım saçak, alt kata düştü. Büyük bir panik yaşandı. Yaralılar hızla hastanelere taşındı.
Radyo, *"müessif bir kaza olduğunu"*duyurarak kan anonsu yapmaya başladı. Valilik, sağlık personelini göreve çağırdı.
Gezmiş'ler, maça giden oğullarının gecikmesi üzerine telaşlandı. Yollara çıkıp hastaneleri dolaşmaya başladılar.
On binlerce insan, aynı telaşla sokağa dökülmüştü.
Oğullarını bulamadılar. Çaresiz eve döndüler.
Deniz, çok geç vakit geldi eve… Üstü başı perişan haldeydi. Ayağında ayakkabısı yoktu; çorapla eve kadar yürümüştü.
***"Tribünden düştüm. Ama aşağıda şişman birinin üstüne düştüğüm için yaralanmadan kurtuldum"*dedi.**
Onun kadar şanslı olmayan 84 kişi yaralanmıştı.
Deniz ise, mucize eseri kurtulmuştu.

Cumhuriyet

ACI YOL

Ali Sami Yen Stadında panik

84 KİŞİ YARALANDI

Bir büfenin alev almasiyle seyircilerin çogu izdihamdan alt tribüne düştüler

Radyonun yaptığı anons halkı sokaklara döktü. Yaralıların ikisi komada

Öktem sınavın yenilenmesi için dün ilgililere emir verdi

Hastahanelerin önü ana baba günüydü...

Meica, servet düşmanlığı konusunda demeç verdi

40 yıl sustu sonunda konuştu
***T**ürkiye'de pek az insanın ölüm tarihini ezbere biliriz.*
Biri **Atatürk***'tür; diğeri -çoğumuz için-* **Deniz Gezmiş** *ve iki arkadaşı...*
Deniz*'in,* **Hüseyin***'in,* **Yusuf***'un yoldaşları, sloganlar, pankartlar, çiçeklerle, onbinler halinde mezarlığı dolduruyor, dışarı taşıyor.*
Hamdi Gezmiş*, her 6 Mayıs'ta orada oluyor; büyük ağbisi* **Bora** *ile birlikte anmalara katılıyor.*
Geçen 6 Mayıs'ta kalabalıktan mezara ulaşamamış. Omuz omuza duran gençler arasında sıkışınca da geçmek için izin istemiş.
"Biz de bekliyoruz" *cevabını almış.*
Bunun üzerine, töreni kaçırmamak için bir sırrı açıklar gibi kimliğini fısıldamış:
"Ben Deniz'in kardeşiyim."
İnanmamış muhatabı ve yapıştırmış cevabı: **"**
Hepimiz kardeşiyiz.
" *Sevinmiş bu cevaba* **Hamdi Gezmiş***...*
Sessizce sırasını beklemeye devam etmiş.

***

Bu küçük sahne, hem toplumdaki Deniz Gezmiş algısına dair ipucu veriyor, hem de Hamdi Gezmiş'in kişiliğine...
"Deniz Gezmiş'in kardeşi" *sıfatını her zaman gururla taşımış, ama hiç kendi isminin başına bir sıfat olarak koymamış Hamdi Gezmiş...*
O isim ki, bir dönem kardeş acısı çekmesine, hapse girmesine, kapıların yüzüne kapanmasına yol açmış; sonra gün gelmiş, ona itibar, gurur,

onur kazandırmış.
Deniz, son mektubunda* "Kitaplarımı Hamdi'ye bırakıyorum" *diye yazmıştı.
Hamdi, o kitapları hayatı boyunca taşımış.
Deniz, son mektubunda "*Hamdi'nin, bilim adamı olmasını istiyorum" *demişti.
Hamdi, bilim adamı olabilmek için adeta çırpınmış.
Ve ağbisinden kalanları, anıları, mektupları, eşyaları, 40 yıl, kutsal emanetler gibi saklamış.
Bir gün anılarını yazmayı, mektupları, eşyaları kamuoyuna açmayı, "ağbisi Deniz"i anlatmayı planlamış.
O gün geciktikçe de bütün bunları güvendiği bir gazeteciye açmayı kararlaştırmış.

Geçen bahar, bir akşam Todori'de buluştuk Hamdi Gezmiş'**le…**
Piyasadakilerden farklı bir Deniz kitabı yazmayı kararlaştırdık.
Sonra ofisine kapanıp günlerce süren bir söyleşi yaptık.
Hiç görmediği amcasına çok benzeyen oğlu Can **da bu söyleşide ve araştırmada bize hem eşlik etti, hem çok yardım etti.**
Hamdi Gezmiş **anlattıkça, parkası içindeki devrimci Deniz, kâh ana babasının ele avuca sığmaz ortanca oğlu oldu; kâh Hamdi'nin canı gibi sevdiği ağbisi, kâh Bora'nın söz geçiremediği kardeşi…**
Harem sahilinde arkadaşlarıyla balık tutan, mahalledeki kızların aklını

başından alan bir lise öğrencisi…
Gider gitmez Hukuk Fakültesi'ni ayağa kaldıran bir gençlik lideri…

***

Sonrasını biliyoruz.
Daha doğrusu bildiğimizi zannediyoruz.
Oysa Deniz**, bildiğimiz eylemlerin içindeyken ailesinin neler yaşadığını, hapishaneden babasına neler yazdığını, kardeşinden hangi kitapları istediğini, ağbisinin nikâhını nasıl öğrendiğini bilmiyoruz. Babasının idamdan sonra onu gördüğünde, annesinin idam haberini aldığında neler hissettiklerini de…**
Hamdi Gezmiş'le birlikte kaleme aldığımız "Abim Deniz" **kitabından bölümler içerecek bu dizide, bu soruların cevaplarını bulacaksınız.**
Deniz**'in hiç görmediğiniz fotoğraflarını görecek, hiç okumadığınız mektuplarını okuyup hiç dinlemediğiniz anılarına ortak olacaksınız.**
Deniz**'le, yeniden tanışacaksınız.**
Onun neden bugün hâlâ, her kesimde sevilip güvenilen bir figür olduğunu, neden Gezi isyanı patladığında Taksim'in başköşesine resminin ve on binlerce çocuğa isminin konduğunu anlayacaksınız.
Hamdi Gezmiş**'e güveni için teşekkür ediyorum.**
Şimdi, Deniz**'lere dönmenin tam zamanıdır.**

'Che Guevara ile mektuplaştığını düşün'

Arjantin'deki mektup arkadaşı, 17 yaşındaki Deniz Gezmiş'e Yankilerden neden nefret ettiğini soruyordu.

Benim yaş kuşağım "Penfriend" **modasını iyi bilir. Bir dönem, İngilizce öğrenmenin en iyi yolu, yurtdışından mektup arkadaşı edinmekti. Onlarla yazışarak dil geliştirilirdi. Buna aracılık eden kuruluşlar, dünya gençleri arasında adres değiş tokuş ederdi. Facebook'un öncülüydü belki…**

Deniz'in de 17 yaşındayken, dört "Penfriend"**i vardı. Ravalpindi'den Baby Maudud... Berlin'den Gabriele… Belçika'dan Jeannine… Ve Buenos Aires'ten Teresita...**

Deniz, Bilir Koleji'nde geliştirdiği İngilizcesiyle onlarla yazışıyor, fotoğraf istiyor, fotoğraf gönderiyor, gelen renkli kartpostalları, mektupları, fotoğrafları saklıyordu. O mektuplar, Deniz'in infazından sonra yıllarca annesinin sandık odasında, bir çamaşır sepetinin içinde, torbalara sarılı şekilde muhafaza edildi. Annesi, oğlunu özledikçe o mektuplarda parmak izlerini aradı; satırları okşadı, sevdi.

Sonra mektupları Hamdi Gezmiş devraldı. Aslında bunlar, Deniz'in yazdıkları değil, ona gelenlerdi. Bir kısmında yüzeysel sohbetler olsa da bir kısmında politik tartışmalar vardı. Örneğin, Arjantinli Teresita'dan gelen 13 Eylül 1964 tarihli mektuba, Deniz'in Amerikan aleyhtarlığı damgasını vurmuş. Tarihin, tam da Kıbrıs'ta "Johnson mektubu krizi" **sonrası olduğunu hatırlatıp okuyalım:**

Sevgili Deniz, Seni tanıdığıma memnunum. Sanırım yakışıklı birisin. Ama seni anlamıyorum. Neden Amerika'yı sevmiyorsun? Sizin ülkeyle araları kötü mü? Burada, Arjantin'de birçok insan, emperyalist oldukları için Yankileri pek sevmiyor. Ama bu insanlar komünist... Komünistler, Yankileri sevmez. Sen de komünist misin?

Arjantin'de kimse komünistleri sevmiyor, çünkü onlar insanların özgürlüğünü ellerinden alıyor. Biz, Küba'da olanlardan hoşlanmıyoruz. Küba'yı daha önce hiç duydun mu?

Öğrenim için Amerika'ya gidebilsen sevinirim. Senin için daha iyi olur. Oradan döndükten sonra ülkene yardım edebilirsin.

Sürprize bak ki, şu anda bizim evde kalan bir Yanki kız var. Buna ne dersin? Bence bu, bir ülkeyi tanımanın en güzel yollarından biri...

Ben bir Yankinin nasıl biri olduğunu öğreniyorum, o da Arjantinli bir kızı tanımış oluyor. İkimiz de birbirimiz üzerinden ülkelerimiz hakkında fikir ediniyoruz. Bu iyi değil mi? Senden en kısa sürede cevap gelmesi umuduyla... Her zaman senin Teresita'n…

Sevgili Deniz, Benden fotoğrafımı istemiştin, ama bu isteğini geri çevirmek zorundayım çünkü sadece bir tane fotoğrafım var. Fotoğrafların hepsi eski ve bence sen, yeni bir fotoğrafa sahip olmak istersin.

Üzülerek söylüyorum ki ne Türkiye ne de Türkçe hakkında bilgim var. Sen Türk tarihini sever misin? Ben Alman tarihini sevmem. Ayrıca bence birçok Alman, dost canlısı değil. Pek çoğu diğer erkekler gibidir. Ama Alman kızları hakkında kötü düşünmemelisin. Bazıları kötü olabilir, ancak çok iyi olanları da var. Ve umuyorum ki, benim son gruba dahil olduğumu düşünüyorsundur.

Tenis oynar mısın? Ben çok severim. Yüzmeyi de çok severim, ancak Berlin'de deniz yok. Sadece nehirler ve kirli göletler var. Yaz aylarında ailemle birlikte 14 günlüğüne Kuzey Denizi'ne gideriz. Ama çoğunlukla buranın havası soğuk oluyor. Türkiye gibi yılın büyük çoğunluğunda havanın sıcak olduğu bir coğrafyada yaşamak muhtemelen hoşuma giderdi.

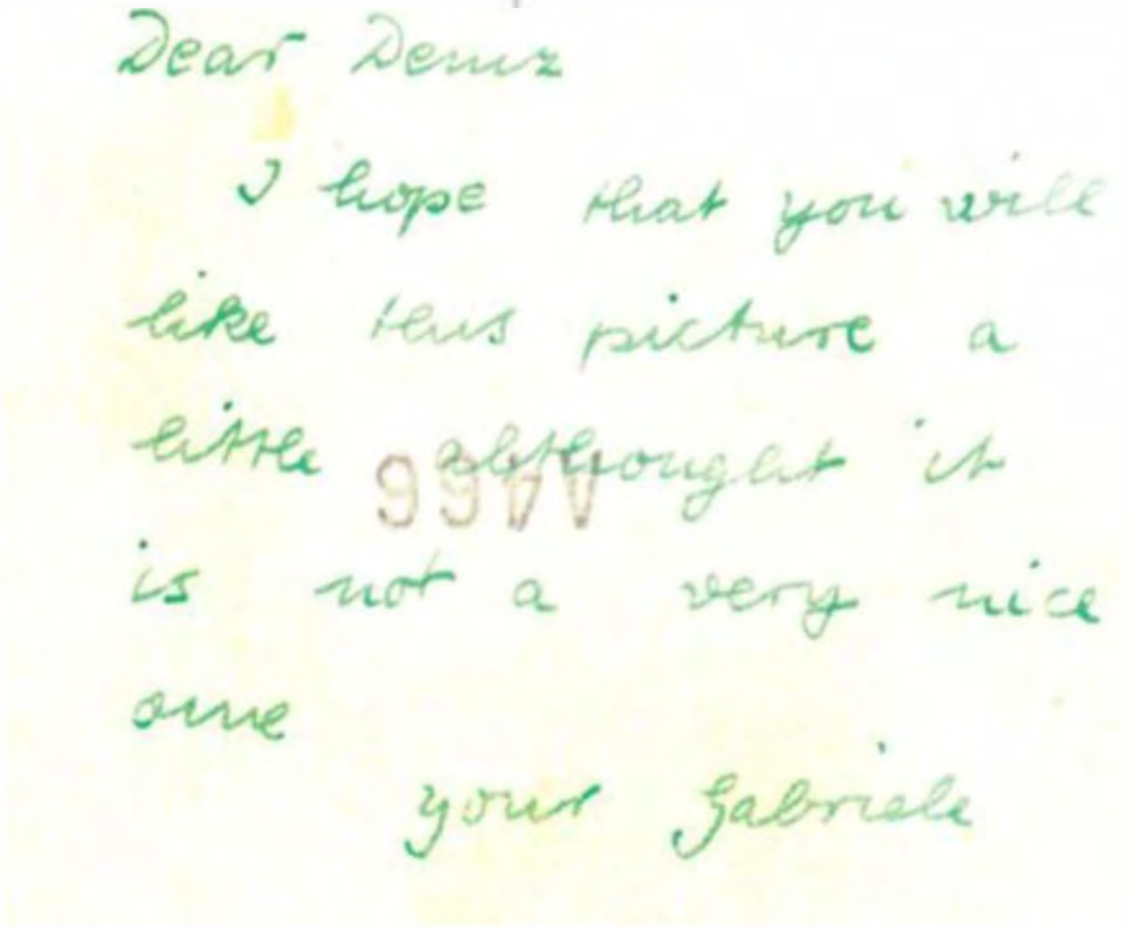
Bugünlük yazabileceklerim bundan ibaret. Senin sevgili Gabriele'in…

Gabriele'nin peşinde Berlin'e…

Hamdi Gezmiş'in oğlu, Deniz Gezmiş'in yeğeni Can Gezmiş'le, hiç görmediği amcasından kalan kartpostallara, mektuplara bakarken merak perisi dürttü; o mektup arkadaşlarını bulma sevdasına düştük.

Acaba şimdi neredelerdi? Deniz'in akıbetini biliyorlar mıydı? Asıl önemlisi; onlar da İstanbul'daki bu yakışıklı gençten gelen mektupları, fotoğrafları saklamışlar mıydı?

Dear Deniz

I hope that you will like this picture a little although it is not a very nice one

your Gabriele

Adresler zarfların arkasında yazılıydı. Can, Almanya'daki mektup arkadaşının ismini Google'a yazınca Berlin'de aynı isimde bir kadına ulaştık. Adresi araştırdık. İnanılmaz ama gerçek: Gabriele, hâlâ aynı adresteydi.

Almanya'daki bir dostumuz aracılığıyla randevulaştık ve Deniz'in yarım asır önceki mektup arkadaşıyla buluşmak üzere Berlin yoluna düştük.

**Görülmeye değer bir sahneydi: Şimdi 60'lı yaşlarının ortalarında olan Gabriele,
buluşacağımız kafeye gayet şık bir elbiseyle ve merakla geldi.**

Şansımıza, evlendiği halde soyadını değiştirmemiş, anne babasını kaybettikten sonra da onlardan kalan eve yerleşmişti. Onu bu sayede bulabilmiştik. 50 yıl önce bir zarfa koyup İstanbul'a yolladığı gençlik fotoğrafını gösterdik. İnanamadı.

Sonra 14 yaşında yazdığı mektupları aldı; mavi mektup kâğıtlarına yeşil renk mürekkepli kalemle yazdığı satırları inceledi. O yıllara gitti; hüzünlendi, gülümsedi."Kiminle yazıştığınızın farkında mısınız" **diye sorduk.**

Değildi. O mektup arkadaşının kim olduğunu da bilmiyordu; ona ne olduğunu da… Anlatınca şoke oldu.

Bizim aklımız ise, asıl peşinde olduğumuz şeydeydi:"Peki ondan size gelen mektuplar, fotoğraflar? Onları sakladınız mı?"

"Maalesef" **diye boyun büktü Gabriele… Bütün mektupları atmıştı. Hayal kırıklığımızı tahmin edersiniz.**

Gabriele, "Çok mu önemliydi" **diye sorunca Can, cevabı yapıştırdı:** "Che Guevara ile mektuplaşıp sonra mektupları yırttığınızı düşünün; işte öyle bir şey..."

HAMDİ GEZMİŞ ANLATIYOR: Mavi Işıklar'ın davulunu patlattı

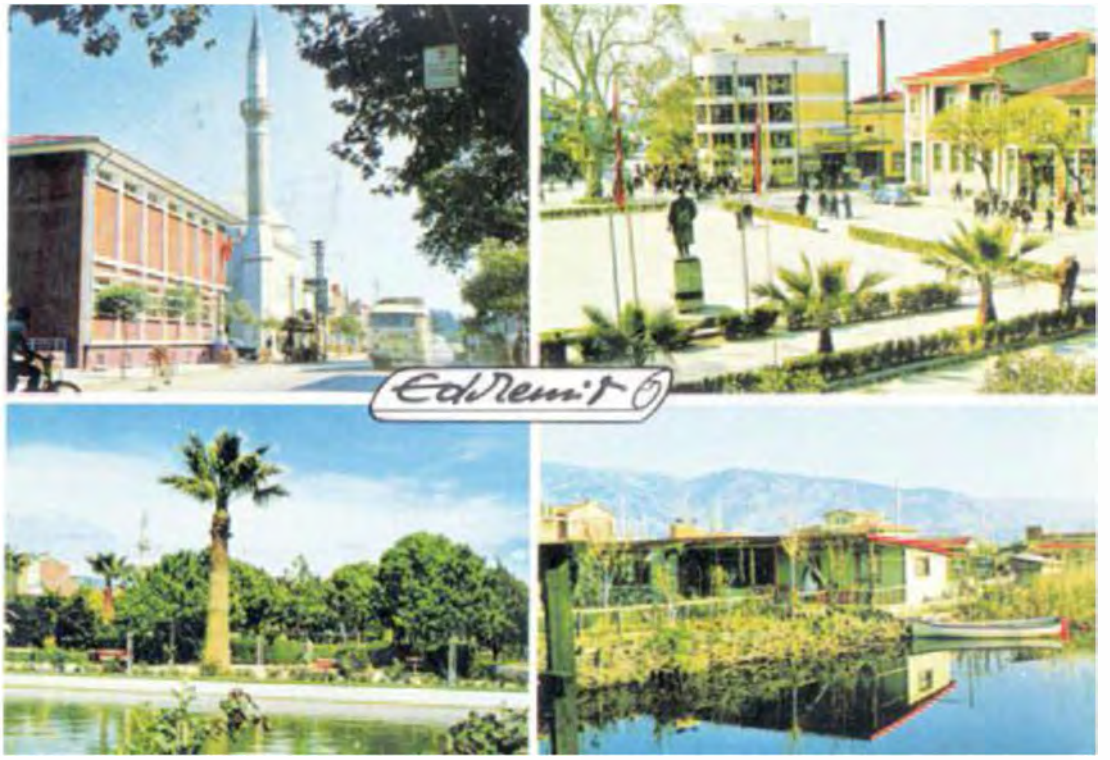
1960'larda Türkiye Milli Talebe Federasyonu, her yaz Uluslararası Kültür Şenliği düzenliyordu. İstanbul'daki şenliğe değişik ülkelerden folklor ekipleri, tiyatro grupları katılıyordu.

Deniz Gezmiş, yakın arkadaşı Erim Süerkan ile o şenliğin balosuna gitti. Teknik Üniversite'nin Gümüşsuyu'ndaki kantininde tertiplenen baloda ağırlıkla sosyalist ülkelerin gençleri vardı. O dönem çok meşhur olan Mavi Işıklar grubu da bir konser verdi. Gençler dans edip eğleniyordu.

Deniz, orada tepki gösterdi. "Sosyalist ülke gençliği böyle mi olur" **diye bağırarak, orkestranın davulunu tekmeledi. Davul patladı. Tam o günlerde Amerikan 6. Filosu İstanbul'a gelmişti. Deniz, onu yakından izliyordu. Gençler orada direnirken öğrencilerin burada eğlenmesine kızmıştı.**

Hamdi Gezmiş şöyle anlatıyor:

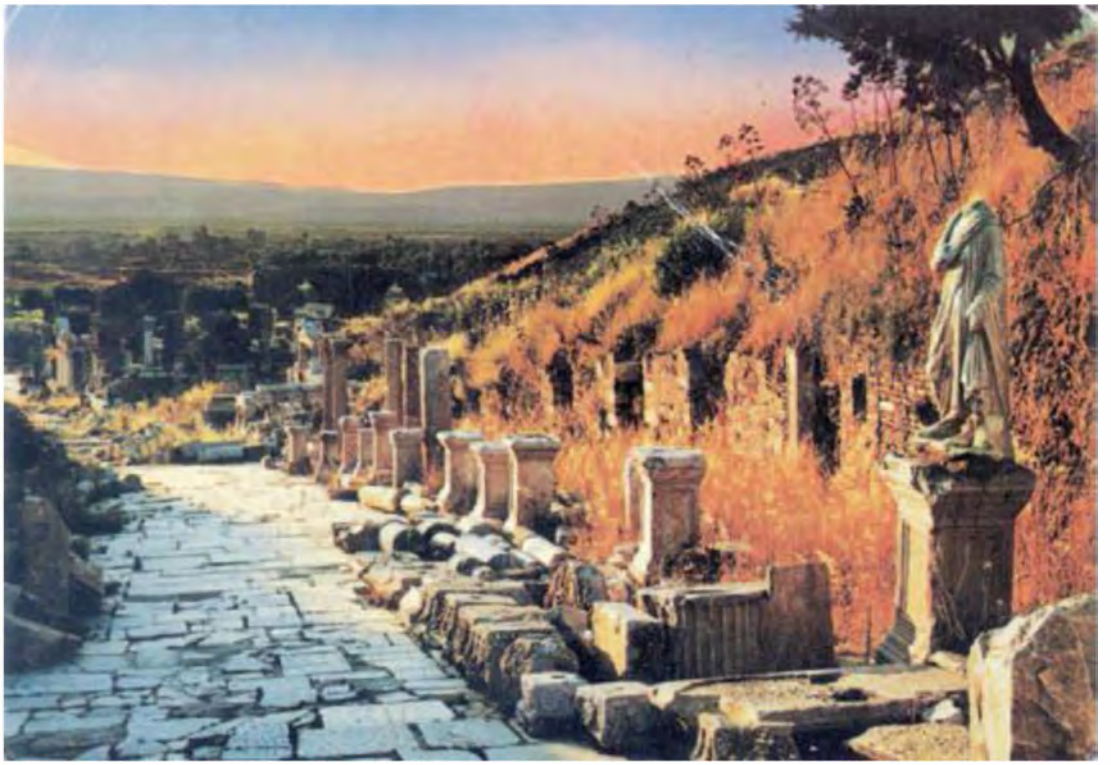
"Deniz Abim, o dönemki mektup arkadaşlarına yazdıklarından da anlaşılacağı gibi Amerika'ya ve Amerikan tarzı yaşam biçimine karşı tepkiliydi. Emperyalizme tepki gösterenlerin, tutarlılık gereği onun getirdiği yaşam biçimine de karşı çıkması gerektiğine inanıyordu. Kendisi de böyle yaşıyordu. Ailede babam gibi müziğe yatkın olan tek kişi bendim. Mahallede 'Yarasalar' adlı bir müzik grubumuz vardı, orada gitar çalıyordum. Abim benden sık sık 'Ankara'nın Taşına Bak' marşını çalmamı isterdi. Ben çalardım, o söylerdi. Sesi biraz detoneydi, ama büyük coşkuyla söylerdi. Onun müziği danslar değil, türküler ve marşlardı."

İLK EGE GEZİSİ

‘Deniz üstü köpürür hey canım!’

Deniz Gezmiş, Ege’ye ilk kez 20 yaşında gitti. 1967 Ağustosu’nda… Tatile değil, çiftçileri örgütlemeye… O zamanlar, uluslararası tekellerin baskısı altındaki zeytinyağı üreticisi, bir tezgâh yüzünden zora düşmüştü.

10 genç, kiralık bir minibüse doluşup Ege'ye yardıma koştular. Aralarında Deniz de vardı. 2 hafta boyunca Ayvalık'a, Edremit'e, Ören'e, Kuşadası'na, Bergama'ya, İzmir'e gittiler. Zeytin üreticilerinin yoğun olduğu köyleri gezdiler, kahvelerde köylülerle sohbet ettiler. Küçük mitingler yapıp uluslararası tekellerin faaliyetlerine karşı örgütlenmenin öneminden söz ettiler.

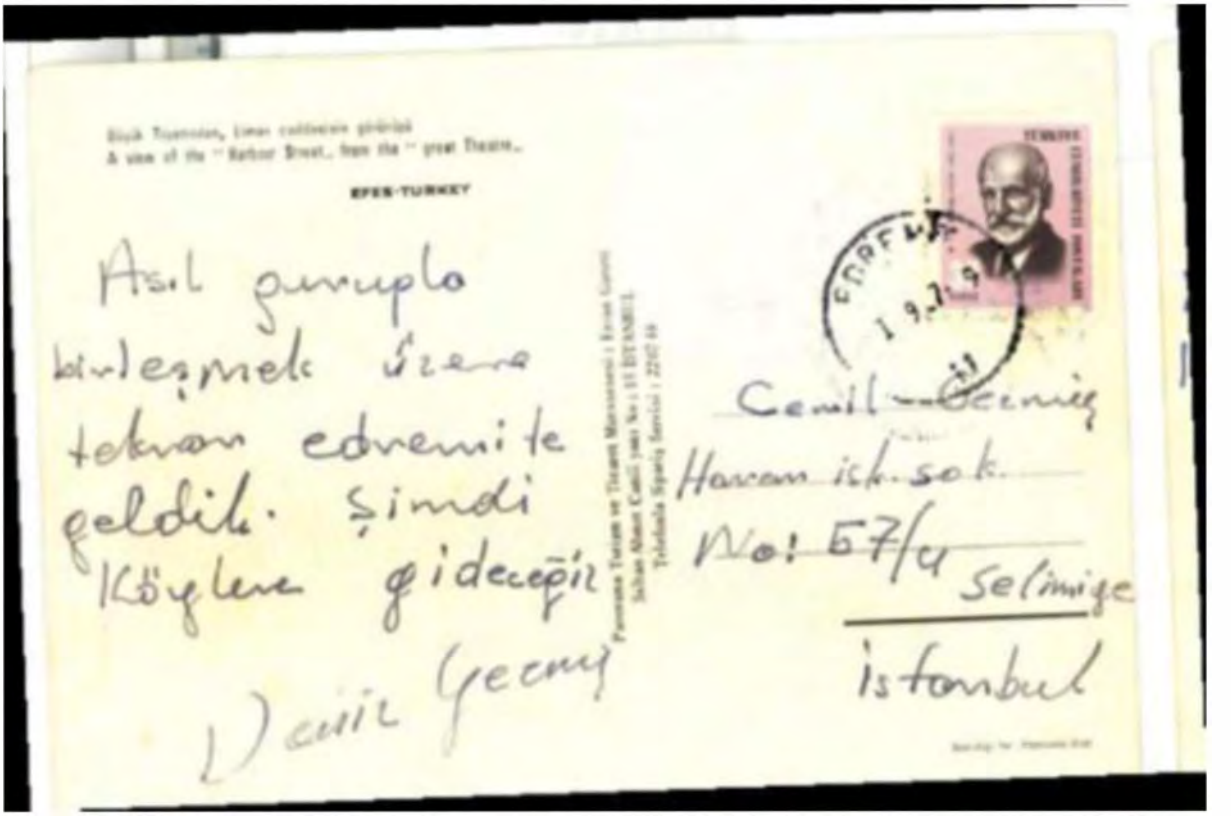

EFES-TURKEY

İzmire uğramadan
direk kuşadasına gel-
dik geldik.
Şimdi izmire
dönüp Bursaya
tekrar geleceğiz

Deniz Yeğenin

Cenil Yeğenin
Havran ilk sok.
No: 57/4 DERYA
Selimiye
İSTANBUL

EFES-TURKEY

Asıl gurupla
buluşmak üzere
tekrar edremite
geldik. Şimdi
Köylere gideceğiz

Deniz Yeğenin

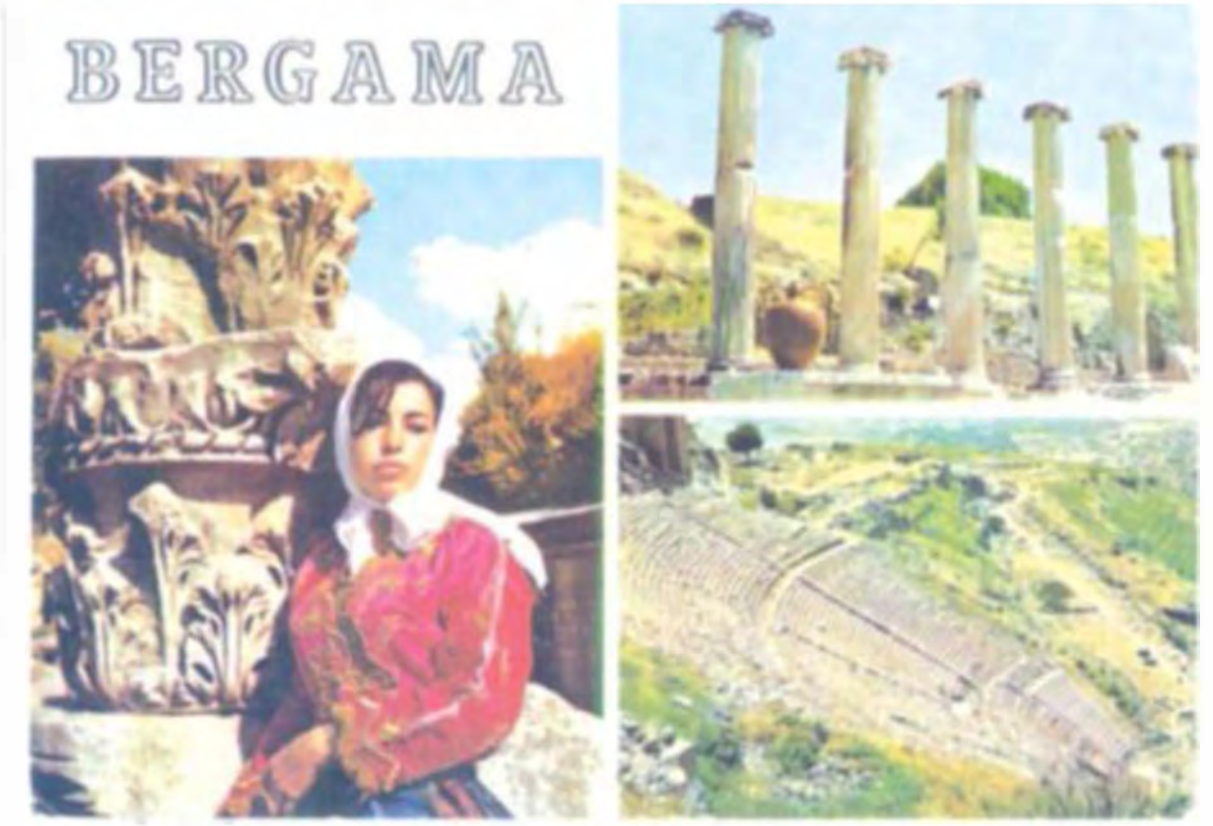
Cenil Yeğenin
Havran ilk sok.
No: 57/4
Selimiye
İstanbul

Arada "Kahrolsun komünistler" **diye bağıran sağcıların saldırısına uğradılar. Deniz, bu propaganda çalışması sırasında denize girmeyi ve gittiği yerlerden ailesine kartpostallar atmayı da ihmal etmedi.**

Döndüğünde beyninde, teninde, dilinde Ege'yi taşıyordu. Özellikle Muğla'dan bir zeybek,
haftalarca dilinden düşmedi:

"Deniz üstü köpürür,
Hey canım rinna nay rinna rinna nay,
Gemilere binsem götürür, hey canım hey…
Benim de buraya gelişim,
Hey canım rinna nay rinna rinna nay,
Bir güzelden ötürü hey canım hey…
Denizin ortasında,
Hey canım rinna nay rinna rinna nay,
Mum yanar sofrasında, hey canım hey,
Benim de bu dünyadan gidişim,
Hey canım rinna nay rinna rinna nay,
Memleket sevdasından, hey canım hey…"

BERGAMA

Devlet, Deniz Gezmiş'e ne teklifi götürdü?
'Babam, "Biz de üzülüyoruz. Ben de evladımın ziyan olmasını istemem" dedi. Bunun üzerine sivillerden biri ağız yokladı.'

Baba,
Mektubunuzu aldım. Sevindim. Benim için burada endişelenecek bir durum yok. Her ne kadar kavga olduysa da bizim onlarla bir ilişkimiz yok. Kavga hükümlüde oldu. Ben ise müşahadede yatıyorum.

Burada rahatım yerimde. Canım da sıkılmıyor. Bol bol kitap okuyorum. Tahliyeyi falan da düşündüğüm yok. Nasıl olsa bir gün tahliye olacağım.

Benim için önemli olan sizin durumunuz. Siz iyiyseniz ben de iyiyim demektir. Sen de çok iyi bilirsin ki fadekârlık olmazsa devrim de olmaz. Şairin dediğini gibi:

'Seni yanmazsan/Ben yanmazsam/Nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa.'

Anneme, Bora'ya, Hamdi'ye selamlar.
Ya vatan ya ölüm.

Deniz Gezmiş.

'Hamdi bana Newsweek göndersin'

Baba,

O gün sen gittikten sonra baklavayı aldık ve Cihan'la kendimize bir güzel

ziyafet çektik. Durumumuz iyidir ve rahatımız yerindedir. Bu konuda hiçbir endişen olmasın.

Burada bol bol kitap okuyorum. Başka bir isteğim de yok zaten. Yalnız Hamdi'ye söyle, haftalık Amerikan dergisi Newsweek'i her hafta postayla göndersin bana…

Anneme, Bora'ya, Hamdi'ye selamlar.

Deniz

'İngilizce makale tercüme ediyorum'

Baba,

Sana uzun süredir mektup yazamadım. Ben bildiğin gibi burada iyiyim. Beni merak etmeyin. Hatta sık sık gelmenize de gerek yok.

Burada bol bol kitap okuyorum. Şimdi birde İngilizce makale tercüme ediyorum. Şimdilik biraz yavaş gidiyor ama ileride hızlandıracağım.

Bora ne yapıyor. İyidir herhalde. Öyle tahmin ediyorum ki Hamdi derslerine çalışıyordur. Annem de tatilde olduğuna göre rahatınız iyidir.

Mektubu iadeli taahhütlü yolluyorum ki elinize geçsin. Geçen sefer Sağmalcılar'dan bir tane yollamıştım, almamıştınız.

Mektupla birlikte bir de resim yolluyorum. Burada çektirdim onu…

Mektuba son verirken annemin ve senin ellerinden öperim. Bora'ya ve Hamdi'ye selamlar.

Deniz Gezmiş

HAMDİ GEZMİŞ:

"İsviçre'ye gönderelim" teklifi

Bir gün evimize iki sivil gelmişti; belki Emniyet'tendi, belki MİT görevlileriydi. Babama kapıda kimliklerini ve silahlarını gösterdiler. "Yanlış anlamayın, konuşmaya geldik. İsterseniz bunları bırakalım" dediler.

Babam yine takibe geldiklerini sanıp, "Deniz hapiste, biliyorsunuz" dedi.

"Yok, biz başka bir konuyu konuşmak istiyoruz" dediler.

Bunun üzerine içeri buyur ettik; girdiler.

Annem, babam ve ben vardık. Oturduktan sonra, "Başbakanımız bu eylemlerden çok rahatsız, acaba bir çözüm bulabilir miyiz? Bunu görüşmeye geldik" dediler.

Başbakan, Demirel'di o dönem…

Merakla dinliyorduk.

Babam, "Biz de üzülüyoruz. Ben de evladımın ziyan olmasını istemem" dedi.

Bunun üzerine sivillerden biri, "Acaba yurtdışına gitse, Avrupa'ya, mesela İsviçre'ye gitse. Oradaki masraflarını devlet karşılasa…" diye ağız yokladı.

Babam anladı teklifi:

"Tabii yurtdışında tahsil görmesini çok isterim. Burada canından olmasındansa dışarda okumasını en başta ben arzularım. Ama kabul eder mi, etmez mi, bilemem. Zor görünüyor" dedi.

Yine de bu teklifi abime ileteceğine söz verdi.

Adamlar sevinir gibi oldu.

"Başbakanımız önümüzdeki günlerde İstanbul'a gelecek. Bir olumlu cevap alırsak, hemen kendisine iletiriz. Gereken işlemlere başlanır" dediler.

Teşekkür edip gittiler.

Babam, bu teklifi abime iletti.

Güldü abim.

"Dalga mı geçiyorsun baba" dedi. Geçti.

Üzerinde bile durmadı.

O görevlileri gerçekten Demirel mi göndermişti; yoksa sonradan Demirel'e söylemek üzere kendi inisiyatifleriyle mi hareket etmişlerdi, bilemiyorum. Ama Demirel'in, o dönemki eylemlerden rahatsız olduğu bir gerçektir.

6

60'lar kanlı bir finalle son buldu

Deniz, öldürülen arkadaşının başında ağladı

14 Aralık 1969 Pazar günü, 22 yaşındaki Battal Mehetoğlu, Yıldız Mühendislik Mimarlık Akademisi önünde silahlı saldırıya uğrayarak öldürüldü.

Büyük umut ve heyecanla başlayan 60'lı yıllar, böylece kanlı bir finalle son buluyordu.

Mehetoğlu, o yıl içinde öldürülen 8. öğrenciydi.

Ölüm, sıradanlaşmaya başlamıştı.

Ama Deniz için değil...

O, hemen soluğu Mehetoğlu'nun yanında almış, gözü onun cansız bedeninde olduğu halde duvara dayanıp kalmıştı.

Bir ara Mehetoğlu'nun boynundaki kolyeyi aldı; içine baktı. Genç bir kızın resmi vardı.

Deniz, orada kendini tutamayıp ağladı.

En uzun tutukluluğu

Mehetoğlu öldürüldükten sonra, polis birçok üniversiteyi ve yurdu bastı. Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi'nde yapılan aramada bir av tüfeği bulundu. Bunun Deniz'e ait olduğu iddia edildi ve Deniz Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı'nda (TMGT) gözaltına alındı. Adliyede tutuklandı. Sağmalcılar'a yollandı.

En uzun tutukluluğu, böylece başlamış oldu.

Tarih, 21 Aralık 1969'du.

HAMDİ GEZMİŞ

'Abimle aynı hapishanede yattık'

1970 Mayıs'ında, üniversite 1. sınıftaydım. Daha 18 yaşıma basmamıştım. Dönemin siyasi iklimi ve abimin de etkisiyle, gençlik eylemlerine katılmaya başlamıştım.

O dönem, Haliç'teki Sungurlar Kazan Fabrikası'nı işçiler işgal etmişti. Biz de desteğe gitmiştik.

Ertesi sabah, bizim apartmanın karşı köşesinde sürekli Deniz abimi bekleyen Komiser Kemal kapıyı çaldı. Babam açtı.

"Hayırdır Kemal Bey, Deniz Bayrampaşa'da" dedi.

Güldü Komiser Kemal:

"Cemil Bey, bu sefer Deniz için değil, Hamdi için geldim. Dün bir olaya karışmış, götürmemiz gerekiyor" dedi.

Ben babama bahsetmemiştim. Meğer beni orada görüp mimlemişler. Babamla Sansaryan Han'daki Siyasi Şube'ye gittik. Beni Eyüp Adliyesi'ne sevk ettiler. Bir polisi darp etmekle suçlanıyordum. Oysa kimseye vurmamıştım; buna yapım da elvermezdi. Ne var ki, beni suçlayan polise hastaneden bir darp raporu almışlardı. Polise mukavemet iddiasıyla tutuklandım.

Babam kapıda bekliyordu. Üzülmüştü tabii... Bir oğlunu kurtarmaya çalışırken öbür oğlu da hapse giriyordu şimdi...

Abime kavuştum

Bayrampaşa'ya götürüldüm. Hayatımda ilk kez cezaevine giriyordum. Orada

saçlarımı sıfıra vurdular. Üzerinde bir numara yazılı plakayla fotoğrafımı çektiler.

En büyük avantajım, Deniz abimin orada olmasıydı. Ondan güç alıyordum.

Sol görüşlü öğrencilerin bulunduğu E1-101 koğuşunda abime kavuştum. Sarıldık.

Kızdı bana; "Ne işin var burada" dedi.

"Abi ben de istemezdim, ama bu şekilde oldu" dedim.

Baktım üstüme geliyor; "Senin burada ne işin varsa benim de o işim var" diye diklendim.

"Benim görevlerim var" diye cevapladı.

"Benim de görevlerim var o zaman" dedim.

Bunun üzerine nasihatlere başladı:

"Sen bana bakma; ben fırsat bulup okuyamıyorum. Ama sen önce okulunu bitirmelisin; bak sınavların var. Eyleme de katıl, ama dikkatli ol. Akıllı hareket et biraz" dedi.

Öyle gözü kara insan tanımadım

Herhalde bende bir ışık görüyordu; olaylara karışıp okumayacağımdan endişe ediyordu. Biraz daha kontrollü gitmem gerektiğini düşünüyordu.

Aynı genden geliyoruz diye benim de benzer işlere kalkışacağımdan kaygılanıyordu. Aslında boşuna korkuyordu; bende onun cesareti, ataklığı, delifişekliği yoktu. Onun sandığı kadar cevval birisi de değildim; sakin, uslu bir gençtim. Zaten hiçbirimiz onunla boy ölçüşemezdik. Hakikaten çok cesurdu. Abim diye söylemiyorum; ben hayatta öyle gözü kara bir insan tanımadım. Gözünü budaktan esirgemezdi.

'Kurulu düzeni bozma'

Koğuştaki tutuklu devrimciler arasında, abimin can dostu Cihan Alptekin de vardı. O da, cezaevinde bulunduğum sürede bana çok yakınlık göstermişti.

Bana Deniz abimin yanındaki ranzayı verdiler.

Orada abimin hapishane yaşantısını gördüm. Cezaevine gelir gelmez beni koltuğunun altına aldı, sahip çıktı. Ama bir taraftan da bana karşı bir iltimas, torpil kesinlikle yapmıyordu. Hiçbir konuda sorun çıkarmıyor, ama haksızlık

olursa mutlaka müdahale ediyordu.

İçerde bir komün düzeni kurulmuştu. Gelen bütün gıdalar, ihtiyaç maddeleri, sigaralar vs. bir dolaba konur, oradan ortak kullanılırdı. Herkesin, günde bir paket Bafra istihkakı vardı. Ben sigaraya daha yeni başlamıştım; günde bir-iki tane içiyordum. Ortak dolapta Yeni Harman vardı. Nispeten daha kaliteli bir sigaraydı; belli zamanlarda ödül gibi dağıtılırdı.

Abime dedim ki; "Ben her gün bir paket Bafra içeceğime haftada bir gün Harman alayım. Hem komünün de kârına..."

Kızdı bana:

"Burada kurulu bir düzen var. Bunu bozma. İçeceksen iç, İçmeyeceksen hiç içme" dedi.

Kiraz reçeli

Deniz abim, cezaevlerine gire çıka epey tecrübe biriktirmişti. Mutfakta tüp mü bitmiş; Deniz abim hemen bezler, sopalarla bahçeye çıkıyor, kutulardaki yağı beze buluyor, bezi sopaya sarıyor, böylece uzun süre yanan bir ocak elde ediyordu. Bir seferinde o ateşin üzerinde kiraz reçeli yaptı.

"Abi kirazın reçeli olur mu?" dedim.

"Ne yapalım, vişne yok" dedi. Tattırdı bana. Güzeldi.

Eksik olan her şeyin ikamesini yaratmayı öğrenmişti.

Hayat doluydu

Bir de mavrası, şakalaşmaları meşhurdu. Arkadaş canlısıydı. Hayat doluydu. Hep gülüyor, herkese takılıyordu. Sadece siyasi mahkûmlarla değil, adi suçlularla da, kabadayılarla da, hatta gardiyanlarla da iyi bir diyaloğu vardı. Onu seviyor, sayıyor, ama biraz da çekiniyorlardı.

Çay-sigara seansında ya kitap okunur ya bağlama çalınıp türkü söylenirdi. Abimin sesi pek iyi değildi; onun için koroya katılmaz, söyleyenlere bırakırdı.

Sadece, "Ankara'nın taşına bak, gözlerimin yaşına bak" çalındığında marş gibi söylerdi onu...

Ziyaret günü babam geldi görüşe... Ben hep camın öbür tarafında babamın yanında olurdum; bu kez camın bu tarafından, abimin yanından gördüm babamı...

Fazla bir şey konuşmadık; "Bir ihtiyacınız var mı", "Para lazım mı", "Sınavların ne zaman" gibi sorular...

‘Defol git!’

Çok uzun kalmadım Bayrampaşa’da... 15 gün sonra, tahliye edilecekler arasında adım anons edildi. Herkes bağırıp alkışlamaya başladı. Ben Deniz abime dönüp “Ben buradan memnunum, gitmek istemiyorum” dedim. O zaman çok kızdı:

“Hadi defol git, kafamın tasını attırmadan topla eşyalarını” dedi.

Toplandım. Yolcu ederken herkes, “Gün doğdu hep uyandık” ve “Amerikan uşakları, iktidarın haydutları” marşlarını söyleyerek sloganlar atmaya başladı.

Hiç unutmam, en başta Cihan vardı; Deniz abim gerilerdeydi, duygusallaşmıştı.

Sarıldık.

Deniz abime sarılınca göğsüne gelirsiniz. Öylece sarılıp ayrıldık. Bir süre sonra da Bursa Cezaevi’ne nakledildi.

‘Biz ölmüş olacağız’

1970 Aralık’ı, pusular, saldırılar, yaralılar, kayıplarla geldi. Eğitilen komandolar, can almaya başlamıştı.

Fen Fakültesi’nde silahlı saldırı sonucu bir hafta içinde iki öğrenci yaşamını yitirdi. Arkadaşları, Mülkiye’de katafalk kurup ölülerinin başında nöbet tuttu. Yollara dökülüp sloganlar attılar, intikam yeminleri ettiler.

Deniz ve arkadaşları için bunların anlamı kalmamıştı.

“Söz bitti” diye düşünüyorlardı. Artık eylem zamanıydı. Şimdi Che Guevara’nın Latin Amerika’da yaptığı gibi bir öncü harekete ve gerilla savaşına ihtiyaç vardı. Bir kıvılcım yakmak için Hamdi Gezmiş o dönemi şöyle değerlendiriyor:

Bugünden bakınca, bir avuç gencin bu şekilde yola çıkması macera gibi gözüküyor. Ama Türkiye’nin geldiği şartlar, dönemin kıyıma uğrayan gençliğini bu noktalara yöneltti. Demokratik mücadelede önlerine duvarlar örülmeseydi, belki de silahlı mücadele yöntemleri benimsenmezdi.

Bu gençler çok zeki insanlardı; daha eylemlere başlarken, sonlarının ne olacağını biliyorlardı. Abim o günlerde bir sohbette “Darbeden sonra herkesin bir koğuşu olacak, ama bizim olmayacak; çünkü biz ölmüş olacağız” demişti.

Gerçekten bilerek ölüme gittiler. Bir kıvılcım yakmak, ileriye dönük bir ışık olmak için…

ABD elçiliğine kurşun

Yeni kurulan Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO), öldürülen gençlerin hesabını Amerika'dan sormaya karar verdi. Bu, ilk silahlı eylemleri olacaktı. Deniz ve 4 arkadaşı, Ankara'da Amerikan elçiliği önündeki nöbetçi kulübesine ateş açtı. Kurtuluş Savaşı sırasında Karakol teşkilatının emperyalist İngiliz polisine saldırışını örnek almışlardı. Amaçları öldürmek değil, uyarmak, korkutmaktı.

Polisler yaralandı. Şimdi şehri bir an önce terk etmeleri, kıra çıkmak için erzak, mühimmat ve para bulmaları gerekiyordu.

'Vur emri' geliyor!

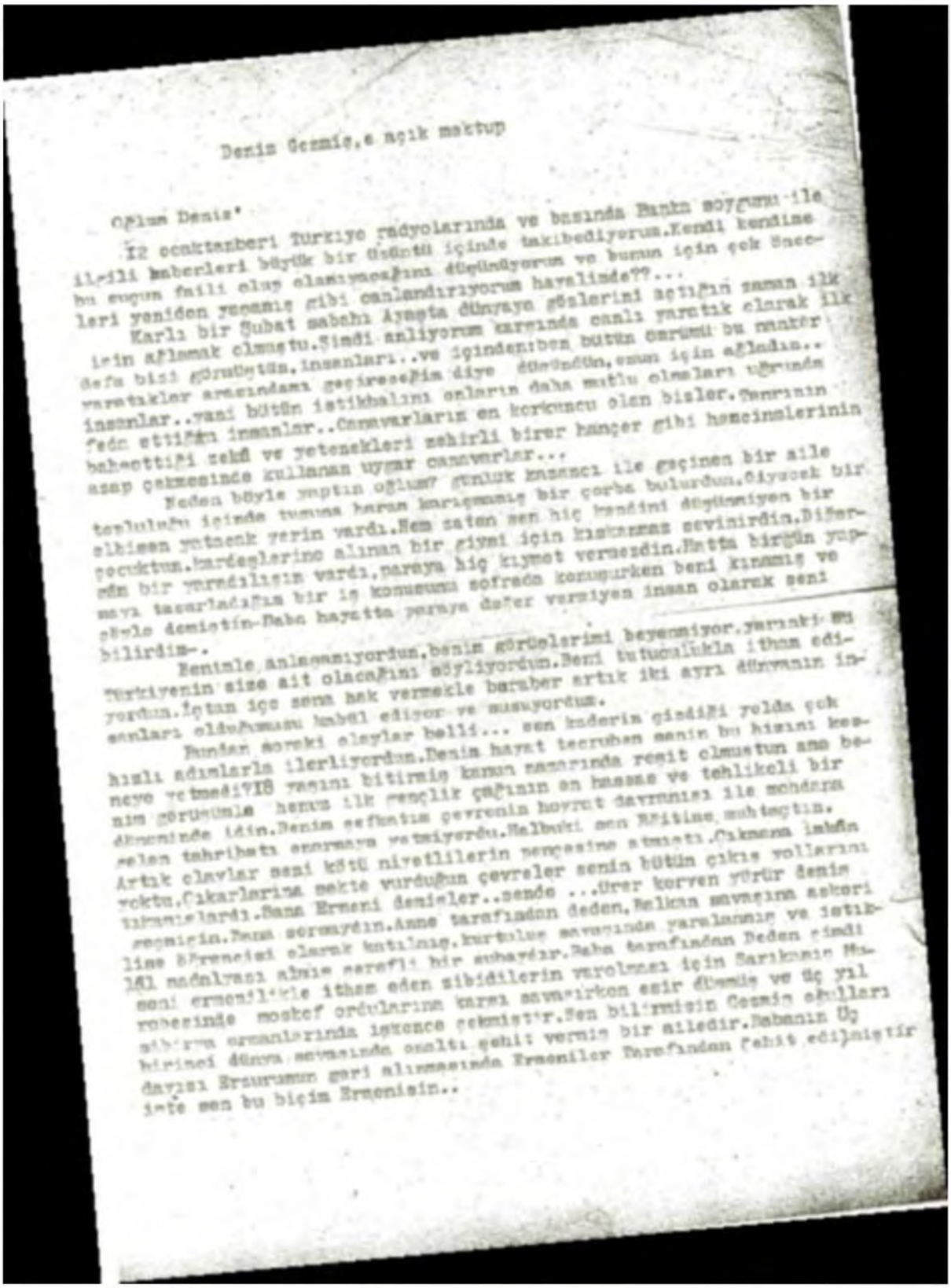
Bir bankayı soymaya, daha doğrusu "el koymaya" karar verdiler. Bunun için de "yabancı sermaye ile işbirliği yapan" bir bankayı seçtiler.

"Demirci Mehmet Efe de, Bozdoğan'da bir bankadaki paraya el koymamış mıydı?"

Kaldı ki, bu parayı halk için kullanacaklardı. Aynı beşli, Emek'te bir banka şubesini basıp kasadaki 124 bin liraya "el koydular". Ancak olay gazetelere adi soygunculuk vakası gibi yansıdı. Kısa bir süre sonra da soygunu yapanların kimliği ortaya çıktı. Zaten baskın sırasında yüzlerini saklamamışlardı.

Bunun üzerine polise, "Vur emri" verildi. Deniz'lerin gerçek niyeti bilinmediğinden,banka soygunu sadece "gangster işi" sayıldığından, herkes şaşkına dönmüştü.

En çok da Gezmiş ailesi… Nasıl olur da Deniz gibi bir politik eylemci, banka soyardı?

Deniz Gezmiş'e açık mektup

Oğlum Deniz'

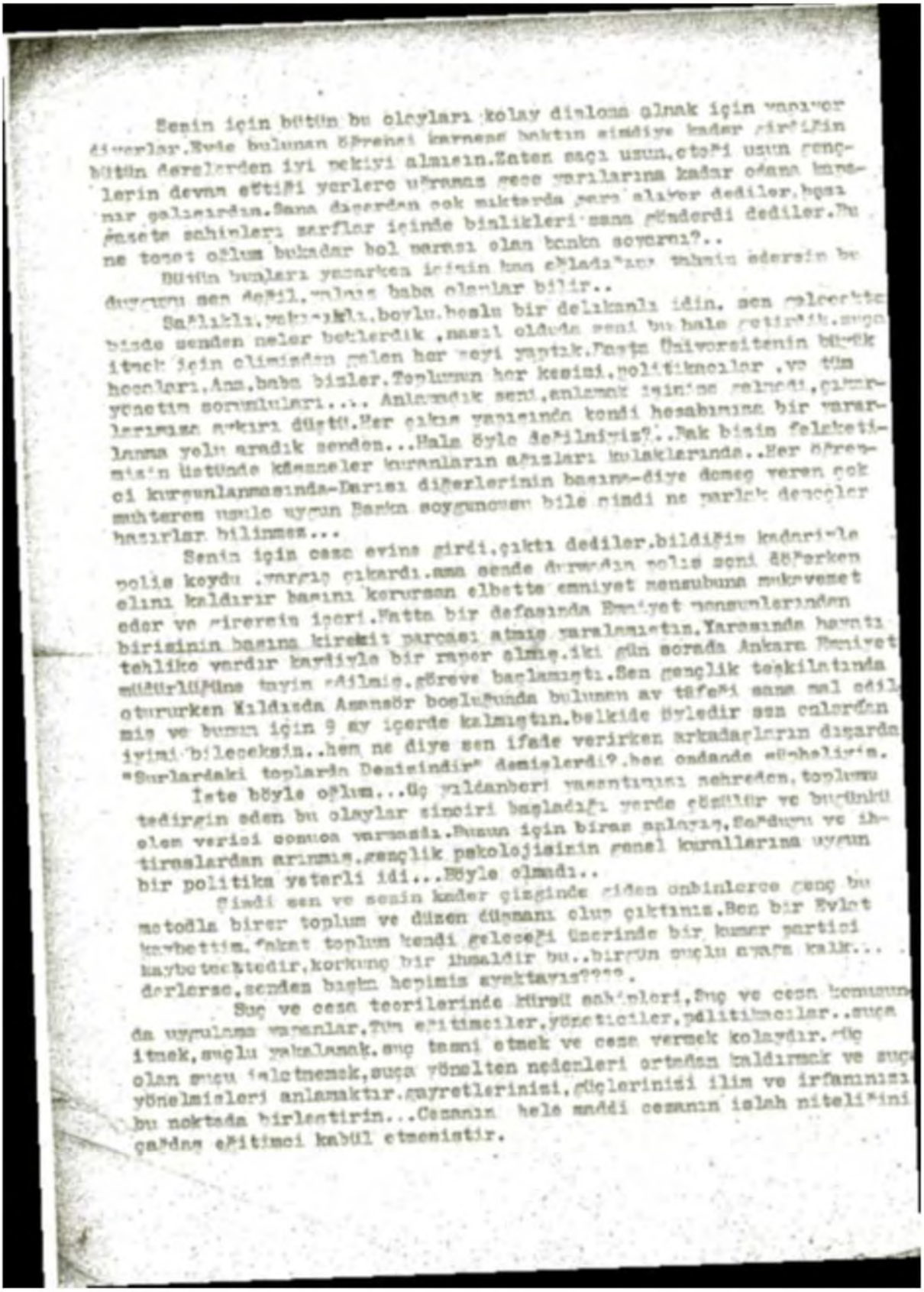
12 ocaktanberi Türkiye radyolarında ve basında Banka soygunu ile ilgili haberleri büyük bir üzüntü içinde takibediyorum.Kendi kendime bu suçun faili olup olamıyacağını düşünüyorum ve bunun için çok üzüleri yeniden yaşamış gibi canlandırıyorum hayalimde??...

Karlı bir Şubat sabahı Ayşeşte dünyaya gözlerini açtığın zaman ilk defa bisi görüştün.insanları..ve içinden;ben bütün ömrümü bu muazzez yaratıklar arasındamı geçireceğim diye düşündün,onun için ağladın.. insanlar..yani bütün istikbalini onların daha mutlu olmaları uğrunda feda ettiğin insanlar..Canavarların en korkuncu olan bizler.Tanrının bahsettiği zekâ ve yetenekleri zehirli birer hançer gibi hemcinslerinin asap çekmesinde kullanan uygar canavarlar...

Neden böyle yaptın oğlum? Günlük ekmeği ile geçinen bir aile topluluğu içinde tuzuna karın karışmamış bir çorba bulurdun.Giyecek bir elbisen yetecek yerin vardı.Hem zaten sen hiç kendini düşünmiyen bir çocuktun.kardeşlerine alınan bir giysi için kıskanmak sevinirdin.Diğerlerinden bir yerediğin vardı,paraya hiç kıymet vermezdin.Hatta birgün yapmaya tasarladığın bir iş konusunu sofradan konuşurken beni kırmış ve böyle demiştin-Baba hayatta parayı defer vermiyen insan olarak seni bilirdim-.

Benimle anlaşamıyordun,benim görüşlerimi beğenmiyordun.yanlış mı Türkiyenin size ait olacağını söyliyordum.Seni tutuculukla itham ediyordum.İçten içe senin hak vermekle beraber artık iki ayrı dünyanın insanları olduğumuzu kabel ediyor ve susuyordum.

Bundan sonraki olaylar belli... sen kaderin çizdiği yolda çok hızlı adımlarla ilerliyordun.Benim hayat tecrübem senin bu hızını keneye yetmediği yaşını bitirmiş kanun nazarında reşit olmuştun ama benim görüşümle henüz ilk gençlik çağının en hassas ve tehlikeli bir dönemiydin.Benim sefkatim çevrenin hoyrat davranışı ile mücadele tahribatı onarmaya yetmiyordu.Halbuki sen Rehbere muhtaçtın. Artık olaylar seni kötü niyetlilerin pençesine atmıştı.Çıkmazın içinden yoktu.Çıkarlarına sekte vurduğun çevreler senin bütün çıkış yollarını tıkamışlardı.Sana Ermeni demişler..sende ...Ürer kurven yürür demiş geçmişin.Param sermayedin.Anne tarafından deden,Balkan savaşının askeri liise öğrencisi olarak katılmış.kurtuluş savaşında yaralanmış ve istiklâl madalyası almış şerefli bir subaydır.Baba tarafından Deden dimdi seni ermenilikle itham eden zihniyetlerin varolması için Sarıkamış Muharebesinde mostof ordularının tarsı savaşırken esir düşmüş ve üç yıl sibirya ormanlarında işkence çekmiştir.Sen bilirmisin Gezmiş aileleri birinci dünya savaşında onaltı şehit vermiş bir ailedir.Babanın üç dayısı Erzurumun geri alınmasında Ermeniler tarafından şehit edilmiştir işte sen bu biçim Ermenisin..

Senin için bütün bu olayları kolay diyalona almak için yapıyor
diyorlar. Evde bulunan öğrenci karnesine baktın elindiye kadar sürüğün
bütün derslerden iyi nekiyi almışın. Zaten saçı uzun, etoği uzun genç-
lerin devrim ettiği yerlere uğramaz gece yarılarına kadar odana kapa-
nır gelmezdin. Sana dışardan çok miktarda para ilaver dediler, bazı
gazete sahipleri zarflar içinde binlikleri sana gönderdi dediler. Bu
ne tenet oğlum buhadar bol nakit olan banka soygunu?..

Bütün bunları yazarken içinin kan ağladığını tahmin ederim bu
duygunu ben değil, yalnız baba olanlar bilir..

Sağlıklı, yakışıklı, boylu, poslu bir delikanlı idin. Sen gelecekte
bizde senden neler bekledik, nasıl olduğu seni bu hale getirdik. Bugün
itmek için elimizden gelen her şeyi yaptık. Fakat Üniversitenin büyük
hocaları, Anne, baba bizler. Toplumun her kesimi, politikacılar, ve tüm
yönetim sorumluları.... Anlamadık seni, anlamak için ne yaptı, çırpın-
larımız nafile düştü. Her çıkış yanışında kendi hesabımıza bir yarar-
lanma yolu aradık senden... Hala öyle değilsiniz?.. Pak bizim felsefeti-
mizin üstünde köşeneler kuranların ağızları kulaklarında.. Her öğren-
ci kurşunlanmasında-Darısı diğerlerinin başına-diye demeç veren çok
muhterem namlu uygun Banka soygununa bile nimdi ne parlak deneçler
hazırlar bilinmez...

Senin için ceza evine girdi, çıktı dediler. bildiğin kadarıyla
polis koydu, vargıç çıkardı. ama sende durmadın polis seni döverken
elini kaldırır başını korursan elbette emniyet mensubuna mukavemet
eder ve girerein içeri. Hatta bir defasında Emniyet mensuplarından
birisinin başına kırıkit parçası atmış yaralamıştın. Yarasında hayati
tehlike vardır kaydiyle bir rapor almış. iki gün sonrada Ankara Emniyet
müdürlüğüne tayin edilmiş, göreve başlamıştı. Sen gençlik teşkilatında
otururken Kızılayda Asansör boşluğunda bulunan av tüfeği sana mal edil-
miş ve bunun için 9 ay içerde kalmıştın. belkide öyledir sen onlardan
iyimi bileceksin.. hem ne diye sen ifade verirken arkadaşların dışarda
"Onlardaki toplarda Denizindir" demişlerdi?. ben onlarda değilim.

İşte böyle oğlum... üç yıldanberi yaşantımızı nehreden, toplumu
tedirgin eden bu olaylar zinciri başladığı yerde değildir ve bugünkü
olay verisi sonuca varmamış. Bunun için biraz sabırlı, sağduyu ve ih-
tiraslardan arınmış, gençlik psikolojisinin genel kurallarına uygun
bir politika yeterli idi... Böyle olmadı..

Şimdi sen ve senin kader çizgisinde giden onbinlerce genç bu
metodla birer toplum ve düzen düşmanı olup çıktınız. Ben bir Devlet
kaybettim. Fakat toplum kendi geleceği üzerinde bir kumar partisi
kaybetmektedir, korkunç bir ihmaldir bu.. birgün suçlu aynaya kalk...
derlerse, senden başka hepimiz ayaktayız???.

Suç ve ceza teorilerinde hüküm sahipleri, Suç ve ceza konusun-
da uygulama yapanlar, Tüm eğitimciler, yöneticiler, politikacılar.. suça
itmek, suçlu yaratmak, suç tanımı etmek ve ceza vermek kolaydır. Suç
olan suçu işletmemek, suça yönelten nedenleri ortadan kaldırmak ve suça
yönelmişleri anlamaktır. gayretlerinizi, güçlerinizi ilim ve irfanınızı
bu noktada birleştirin... Cezanın hele maddi cezanın ıslah niteliğini
çağdaş eğitimci kabul etmemiştir.

HAMDİ GEZMİŞ: 'Vur emri çıkınca babam daktilosunu önüne çekti ve...'

Babam müfettiş olduğu için ona emanet bir daktilo vermişlerdi. O daktilo evde dururdu. Arada teftişe, tahkikata gittiği zaman onu da yanında götürür, rapor yazardı. Bir gün o daktiloyu önüne çekip doğrudan Deniz abime hitaben bir mektup yazdı.

Sonra da doğruca güvendiği gazeteye, Cumhuriyet'e götürüp Yazı İşleri Müdürü Oktay Kurtböke'ye teslim etti. Cumhuriyet de 18 Ocak 1971'de birinci sayfadan yayımladı. İronik ifadelerle dolu o mektupta bilge bir eğitimcinin, olup bitenlerden dolayı gençleri suçlayanlara karşı, hem kendine, hem topluma, hem devlete tuttuğu bir ayna vardır. Politikacılara hem "Gençleri anlayın" mesajı, hem de hukuk dersi verir.

Cumhuriyet

Deniz Gezmiş'e babasından açık mektup

ARANAN KADIN ORTAYA ÇIKTI

Sevim Onursal teslim oldu

Türk - İş toplantısı bitti

Dörtler raporu itibar görmedi

'Suçun yoksa adalete teslim ol,

DENİZ GEZMİŞ'İ

Kışkırtılan halk Bolvadin'de kaymakamı linç etmeye kalkıştı

Gezmiş son 3 yılın iki yılını cezaevinde geçirdi

Prof. İnönü'nün evinin önünde dinamit patlatıldı

Kiralar artarken bina satışı durdu

Evdeki hesap ve çarşı

Deniz için 'Vur emri' çıkınca babası, Cumhuriyet aracılığıyla mesaj yolladı:

"Oğlum Deniz, 12 Ocak'tan beri Türkiye radyolarında ve basında banka soygunu ile ilgili haberleri büyük bir üzüntü içinde takip ediyorum. Kendi kendime bu suçun faili olup olamayacağını düşünüyorum ve bunun için çok önceleri yeniden yaşamış gibi canlandırıyorum hayalimde.

Karlı bir şubat sabahı Ayaş'ta dünyaya gözlerini açtığın zaman ilk işin ağlamak olmuştu. Şimdi anlıyorum, karşında canlı yaratık olarak ilk defa bizi görmüştün; insanları...

Ve içinden, 'Ben bütün ömrümü bu nankör yaratıklar arasında mı geçireceğim' diye düşündün, onun için ağladın. İnsanlar... Yani bütün istikbalini onların daha mutlu olmaları uğrunda feda ettiğin insanlar... Canavarların en korkuncu olan bizler... Tanrı'nın bahşettiği zekâ ve yetenekleri zehirli birer hançer gibi hemcinslerinin azap çekmesinde kullanılan uygar canavarlar...

Neden böyle yaptın oğlum? Günlük kazancı ile geçinen bir aile topluluğu içinde, tuzuna haram karışmamış bir çorba bulurdun. Giyecek bir elbisen, yatacak bir yatağın vardı. Hem zaten sen hiç kendini düşünmeyen bir çocuktun. Kardeşlerine alınan bir giysi için kıskanmaz sevinirdin. Diğergâm bir yaradılışın vardı; paraya hiç kıymet vermezdin. Hatta bir gün yapmayı tasarladığım bir iş konusunu sofrada konuşurken beni kınamış ve şöyle demiştin: 'Baba, hayatta paraya değer vermeyen insan olarak seni bilirdim.'

Benimle anlaşamıyordun. Benim görüşlerimi beğenmiyor, yarınki Türkiye'nin size ait olacağını söylüyordun. Beni tutuculukla itham ediyordun. İçten içe sana hak vermekle beraber, artık iki ayrı dünyanın insanları olduğumuzu kabul ediyor ve susuyordum.

Bundan sonraki olaylar belli... Sen kaderin çizdiği yolda hızlı adımlarla ilerliyordun. Benim hayat tecrübem, senin bu hızını kesmeye yetmedi. 18 yaşını bitirmiş, kanun nazarında reşit olmuştun, ama benim gözümde henüz ilk gençlik çağının en hassas ve tehlikeli bir döneminde idin. Benim şefkatim, çevrenin hoyrat davranışı ile meydana gelen tahribatı onarmaya yetmiyordu. (..)

Bütün bunları yazarken içimin kan ağladığını tahmin edersin. Bu duyguyu sen değil, yalnız baba olanlar bilir. Sağlıklı, yakışıklı, boylu poslu bir delikanlı idin. Sen gelecekten, biz de senden neler beklerdik. Nasıl oldu da seni bu hale getirdik? Suça itmek için elimizden gelen her şeyi yaptık. Başta üniversitenin büyük hocaları, ana, baba, bizler, toplumun her kesimi, politikacılar ve tüm yönetim sorumluları... Anlamadık seni; anlamak işimize gelmedi, çıkarlarımıza aykırı düştü! Her çıkış yapışında kendi hesabımıza bir yararlanma yolu aradık senden...

Hâlâ öyle değil miyiz? Bak bizim felaketimizin üstünde kâşâneler kuranların ağızları kulaklarında... Her öğrenci kurşunlanmasında, 'Darısı diğerlerinin başına' diye demeç veren çok muhterem usule uygun banka soyguncusu bile şimdi ne parlak demeçler hazırlar bilinmez.

Senin için 'Cezaevine girdi çıktı' dediler. Bildiğim kadarıyla polis koydu, yargıç çıkardı, ama sen de durmadın. Polis seni döverken elini kaldırır, başını korursan elbette emniyet mensubuna mukavemet eder ve girersin içeri. Hatta bir defasında emniyet mensuplarından birinin başına kiremit

parçası atmış, yaralamıştın. 'Yarasında hayati tehlike vardır' kaydıyla bir ay rapor almış, iki gün sonra da emniyet müdürlüğüne tayin edilmiş, göreve başlamıştı.

Sen gençlik teşkilatında otururken, Yıldız'da asansör boşluğunda bulunan av tüfeği sana mal edilmiş ve bunun için 9 ay içeride kalmıştın. Belki de öyledir, sen onlardan iyi mi bileceksin? Hem ne diye sen ifade verirken arkadaşların dışarıdan, 'Surlardaki toplar da Deniz'indir' demişlerdi? Ben ondan şüpheliyim!

İşte böyle oğlum... Üç yıldan beri yaşantımızı zehreden, toplumu tedirgin eden bu olaylar zinciri başladığı yerde çözülür ve bugünkü elem verici sonuca varmazdı. Bunun için biraz anlayış, sağduyu ve ihtiraslardan arınmış, gençlik psikolojisinin genel kurallarına uygun bir politika yeterli idi. Böyle olmadı.

Şimdi sen ve senin kader çizginde giden on binlerce genç bu metotla birer toplum ve düzen kırgını olup çıktınız. Ben bir evlat kaybettim, fakat toplum kendi geleceği üzerinde bir kumar partisini kaybetmektedir.

Korkunç bir ihmaldir bu... Bir gün 'Suçlu ayağa kalk' derlerse, senden başka hepimiz ayaktayız!

Mektubumun sonundaki teklifimi iyi dinle: İçişleri Bakanlığı, Türkiye radyoları ile seni suçlu ilan etti. Ben evdeki yığın hukuk kitaplarına baktım, orada 'kendisine suç isnat edilen kişi yargıç kararı ile suçu sabit oluncaya kadar sanık sıfatını haizdir' diyor, ama ben hukukçu olmadığım için belki de bildiri doğrudur, bilemem. Eğer sen bu suçun faili isen bulunduğun yerde adaletin hükmünü beklemeden kendini cezalandır. Eğer suçsuz isen çık, adalete teslim ol. Korkma, memlekette yargıçlar da var."

Baban, Cemil Gezmiş

Cumhuriyet

ÜLKÜ OKUL ANSİKLOPEDİSİ'nin 11. fasikülü çıktı.

Kararnameler hazırlanıyor

Parlâmenterlere zamlı maaş iptâl edildi

Akaryakıt, elektrik ve demire zam geliyor

Madanoğlu, Güvenlik Kurulunu suçladı

Gene İstim Öyküsü

648 BİN AİLENİN AYLIK GELİRİ 100 LİRA

2 gençlik grubu arasında silâhlı çatışma oldu

Ceplanan 26 SBF'li rapor aldı

490 bin mermi ele geçirildi

malkoçoğlu

TUNADAKİ HAYALET

Mimarlar, özel okulların devletleştirilmesine karşı

DENİZ GEZMİŞ'ten babasına mektup

"Hükümet, işini bırakmış bizim ile uğraşıyor.."

DENİZ'İN YANITI: Biz, Türkiye'nin ikinci kurtuluş savaşçılarıyız

Deniz, babasının mektubunu Cumhuriyet'te okudu. Gizlendiği yerde cevabını da aynı yerden, Cumhuriyet'ten verdi.

Yaptıklarının referansının bizzat kendisi olduğunu hatırlattı babasına… Kişisel menfaat için değil, inandıkları dava için yaptıklarını da yazdı. Mektubu gazeteye Hüseyin İnan götürdü.

Bu mektup da 29 Ocak 1971 tarihli Cumhuriyet'te yayımlandı. Bu mektubu okuduktan ve yakalananlara yapılan işkenceleri gördükten sonra Cemil Gezmiş, "Teslim ol" çağrısından vazgeçecek, oğluna ve arkadaşlarına, "Sakın teslim olmayın" diye haber gönderecekti.

İşte o mektup:

'Ya vatan, ya ölüm'

"Baba,
Sana her zaman müteşekkirim. Çünkü Kemalist düşünceyle yetiştirdin beni... Küçüklüğümden beri evde devamlı Kurtuluş Savaşı anılarıyla büyüdüm. Ve o zamandan beri yabancılardan nefret ettim. Baba, biz Türkiye'nin ikinci kurtuluş savaşçılarıyız. Elbette ki hapse atılacağız, kurşunlanacağız da… Tıpkı birinci Kurtuluş Savaşı'nda olduğu gibi… Ama bu toprakları yabancılara bırakmayacağız. Ve bir gün mutlaka yeneceğiz onları…

Düşün baba, bugün hükümet işini gücünü bırakmış bizimle uğraşıyor. Çünkü bizden başka gerçek muhalefet kalmamış durumda… Ve hepsi Kemalist çizgiden sapmış durumdadırlar. Biz çoktan onları tarihin çöplüğüne atmış durumdayız.

Baba, Mektubuma son verirken seni, annemi, Bora'yı, Hamdi'yi devrimciliğimin olanca
ateşiyle kucaklarım.

Ya vatan ya ölüm!"

Deniz Gezmiş

PENCERE

Deniz Gezmiş'e...

İlhan Selçuk

İlhan Selçuk, 19 Ocak 1971- Cumhuriyet

Deniz;
Birkaç günden beri gazetelerde boy hedefi gibi dizili resimlerini görüyorum. İddialara bakılırsa Ankara'da bir bankayı arkadaşlarınla birlikte soymuşsun. 124 bin lirayı alıp kaçmışsın. Hakkında 'Vur' emri çıkmış. Binlerce polis peşinde imiş. Ben bu satırları pazartesi sabahı yazıyorum. Salı sabahı yayımlanacak. Kim bilir? Aradan geçen zaman içinde belki teslim olacaksın, belki yakalanacaksın ve belki de öldürüleceksin. Seni tanıdığım için kaygılı gözlerle her sabah gazeteyi açıyorum. İçimde bir kuşkuyla 'Acaba Deniz bu işi yaptı mı?' diyorum.

Senin sonuna kadar ülkücü bir genç olduğundan en küçük bir tereddüdüm yok. Ne var ki, bazen ülkücülük insana dengesini kaybettirir; olmadık işler yaptırır. Toplumun bozuk düzenine duyulan büyük tepkinin genç kişilikleri kanun dışı eylemlere itelediği çok görülür. Salt okumuşlarda değil, halk arasında haksız düzene başkaldırıp dağa çıkanlara çok rastlanmıştır. Bütün bunları düşündükçe: 'Deniz bir yanlış

yola mı saptı?' sorusunu kafamdan silkip atamıyorum.

Oysa polis tertibinin işaretleri de apaçık ortada... Senin son üç yılın iki senesini içeride geçirdiğini biliyorum. 23 yaşındasın henüz... Heyecanlarını frenlemeye de alışık değilsin. Aşırı duyarlı bir insansın. Bütün bunlar üst üste birikince aklıma ister istemez bir soru takılıyor: 'Acaba?'

Ve iktidar, bu acabaların üstüne, üniversite gençliği aleyhine bir propagandayı bina etmek olanağını buluyor. İçişleri Bakanı, radyolardan senin suçlu olduğunu ilan ettiriyor. Anlaşılan senin kişiliğinde bütün üniversite gençliğini mahkûm etmek hevesine kapılmıştır. Oysa biliyorum ki sen, kendi menfaatin için banka soymazsın. O kadar akılsız olacağını hiç tahmin etmem.

Tez vakitte bu güç durumdan kurtulman dileğiyle...

‘Bağımsızlık uğruna al kanlara boyandık’
İlk duruşmaya sloganlar ve marşlarla girdiler Kapıdaki askerlerden yumruk ve dipçik yediler.

THKO’luların yargılanması, 16 Temmuz 1971 günü, Ankara Mamak Cezaevi’nde başladı.

Günlerdir bu duruşmaya hazırlanıyorlardı. Mahkemede dimdik duracaklar, savunmalarıyla bir karşı iddianame yazacaklardı.

Altındağ’da 1 No’lu sıkıyönetim mahkemesine çevrilen Askeri Veteriner Okulu binasına bu kararlılıkla geldiler.

İkişer ikişer birbirlerine kelepçeli haldeydiler.

Kapıda **“Gündoğdu hep uyandık/ siperlere dayandık”** diye haykırarak, sloganlar atarak girdiler.

Görevli askerler, susturmak için yumruk ve dipçiklerle sanıklara girişti.

Deniz, yüzüne bir yumruk yedi, bir sanığın başı yarıldı. Gerilim had safhadaydı. Duruşma başlayınca yargıç usulen **“Mahkemeye itimadınız var mı”** diye sordu.

Deniz, **“Kapısında dipçikle kafa yarılan bir mahkemeye nasıl itimat edelim”** diye yanıtladı.

Ama ne olursa olsun savunmasını yapacak, inandığını sanık kürsüsünden haykıracak ve tarih huzurunda kendisini yargılayanları yargılayacaktı.

Orada söyleyeceklerinin, yıllar sonra okuyanların kendilerini daha iyi anlamalarını sağlayacağını, gelecek kuşaklara umut taşıyacağını biliyordu.

Bugün, 2014'te bile…

DENİZ'İN MAHKEMEDEKİ İFADESİNDEN: 'Mustafa Kemal sağ olsa çok şaşırırdı'

"Bu iddianamede 3 suç unsuru ileri sürülüyor:

1. Varlığımızı Türkiye'nin bağımsızlığına armağan etmiş olmak.

2. Kanuni ve legal bir örgütün üyesi olmak.

3. Marksist-Leninist düzen kurmak istemek.

Ayrıca iddianamede Türkiye halkının birtakım etnik gruplardan teşekkül ettiği iddialarını bizim ortaya attığımız ithamı mevcuttur. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi kararında ve Misak-ı Milli'de şu vardır:

Misak-ı Milli sınırları içinde iki kardeş kavim, Türk ve Kürt kavmi yaşamaktadır. Birinci TBMM kararı böyledir. Bölücülük olarak kabul edildiği takdirde, B irinci TBMM'yi ve Mustafa Kemal'i de bölücü olarak kabul etmek gerekir. Bu iki kardeş unsur, Birinci Kurtuluş Savaşı'nı müştereken başarmışlardır. Güney cephesinde omuz omuza savaşmışlardır. Bu ikisine birden biz 'Türkiye halkı' diyoruz ve bu iki kardeş unsur, ikinci bağımsızlık savaşını da müştereken başaracaklardır.

Asıl bölücüler, bu gerçeği kabul etmeyenlerdir. Ayrıca memleketin huzurunu bizim bozduğumuz iddia ediliyor. Memleketin huzurunu kimlerin bozduğu ortadadır. Kimler 30 milyon çalmıştır?

Kimler devlet hazinesini kardeşlerine peşkeş çekmiştir? Anayasayı uygulamamıştır? Bunlar ortada iken, bilinirken, bunlardan bahsetmeyip memleketin huzurunu bozduğumuz iddiaları değersiz ve mesnetsizdir.

Bizim kişi güvenliğini, mülkiyet hakkını, egemenlik ilkelerini, milli bütünlüğü bozmak için harekete geçtiğimiz iddiaları vardır. Kişi güvenliğini ihlal edenler kimlerdir? Bunu evvela tespit etmek gerekir. Karakollarda işkence gören, meydanlarda kurşunlanan, bakanların emri ile hapishanelere atılan bizler olduk. Buna rağmen kişi güvenliğini bozan olmakla itham ediliyoruz. Asıl kişi güvenliğini bozanlar ise serbestçe meydanlarda dolaşmaktadır.

Ayrıca milli bütünlüğe karşı çıkmakla da suçlanıyoruz.

101 tane Amerikan üssünün bulunduğu ülkede, 35 milyon metrekare vatan toprağı işgal altında iken, bizim milli bütünlüğü bozmak istemekle itham edilmemiz, gülünç olmaktadır.

Mustafa Kemal sağ olsaydı çok şaşırırdı.

Ben şunu iddia ediyorum ki, hareketimiz tamamen anayasal bir harekettir. Anayasanın başlangıç ilkesinde belirtilen 'ulusun zulme karşı direnme hakkı'nı kullandık.

Bu sebeple haklı olduğumuza inanıyorum. Türkiye'nin bağımsızlığından başka bir şey istemedim. Ve bu sebeple Amerikan emperyalizmine ve işbirlikçilerine karşı mücadele verdik.

Varlığımızı hiçbir karşılık beklemeden Türkiye halklarına armağan ettik.

Bu sebeple ölümden korkmuyor, çekinmiyoruz. Onu ancak işbirlikçiler düşünsün. Ve ancak onlar, kendi canlarının telaşına düşsün.

Ve ben, 24 yaşımdayken kendimi Türkiye'nin bağımsızlığına armağan etmekten onur duyuyorum. Bağımsızlık düşüncesini mezara kadar götüreceğiz."

2 ay 23 günde gelen idam kararı

Deniz'lerin, anayasayı değiştirmeye teşebbüsten yargılandığı Ağustos 1971'de Meclis, 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlükleri kökünden budayan bir değişikliğe imza attı.

Mahkemenin tavrı sertleşti. Gidişat belli oldu. Sanıkların savunma için istedikleri 1 ay, 18 güne indirildi.

Tavrını sertleştiren mahkeme heyeti 30 Ağustos'ta terfi ettirildi. Savunmaya başladıkları gün, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı, **"Macera heveslisi bu suçluların bir an evvel cezalandırılabilmeleri gayretindeyiz"** diye açıklama yaptı.

Mahkemenin, emir komuta zinciri altında çalıştığını kanıtlayan, aklın almayacağı bir açıklamaydı.

Ama Deniz ve arkadaşları, bu gerçeğin de, işin nereye gittiğinin de farkındalardı.

Bütün dava, toplam 2 ay 23 günde bitti. Ve son duruşmada kalemler kırıldı:

"18 idam!"

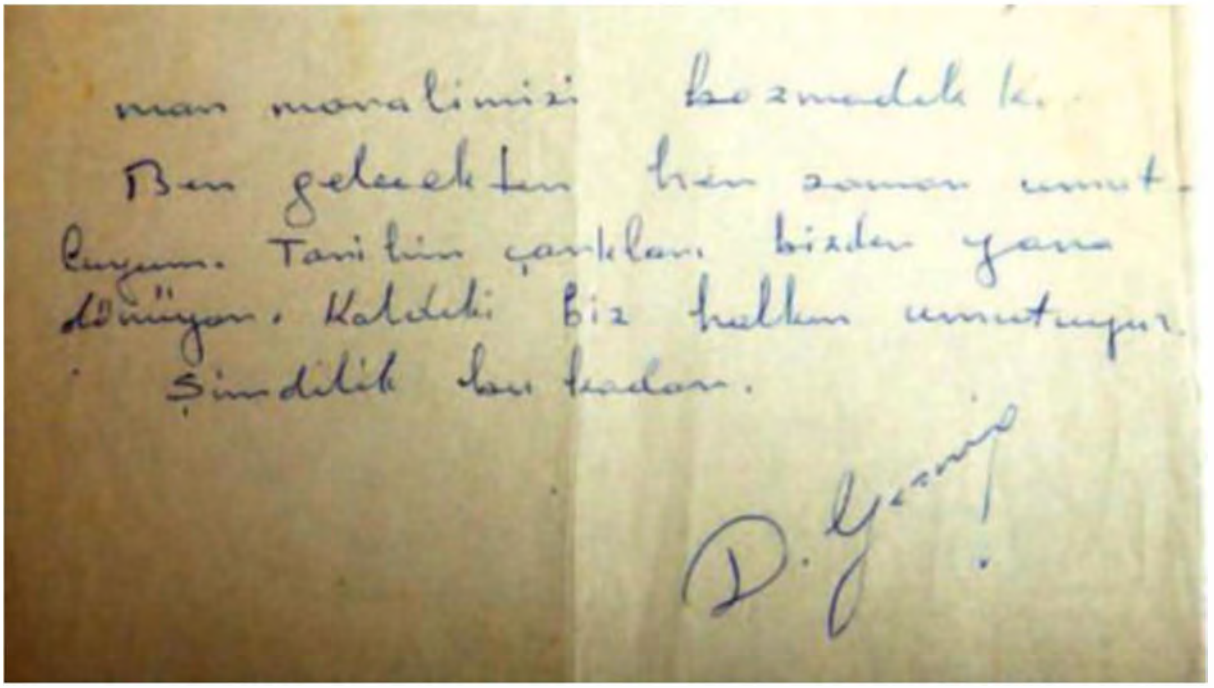
Deniz'in karara tepkisi, yanındaki Yusuf'a dönüp gülümsemek ve Kahrolsun faşizm" diye haykırmak oldu. **6 gün sonra da babasına şu mektubu yazdı:**

15 Ekim-1971
Mamak- Ankara

Baba,
Sana sık sık mektup yazacağıma söz vermiştim. Sözümü tutuyorum. Aslında sen mektup yazmada ne kadar tembel olduğumu iyi bilirsin. Ama bu da soyaçekimle ilgili. Çünkü sende de var aynı tembellik…

Akşam radyoda avukatlarımızın hakkında dava açıldığını duydum ve güldüm. Baştakiler ne yapacaklarını şaşırdılar.

Ellerinden gelse okuma yazma bilen herkesi tutuklayacaklar. Bildiğin gibi şimdi hücrede kalıyorum. Vaktimi bol bol kitap okumayla geçiriyorum. Okumaya doymak olmuyor. Ölene kadar doymayacağım.

İdamı fazla düşündüğüm yok. Daha evvel de söylediğim gibi dünyaya kazık çakmadım ya… Fazla yaşamak değil önemli olan, ağaçlar da yaşıyor. Ben şimdiye kadar yaptıklarımdan pişman değilim.

Elimde olsa tekrarlardım onları...

Buradaki arkadaşlarımın hepsinin morali yerinde… Aslında hiçbir zaman moralimizi bozmadık ki… Ben gelecekten her zaman umutluyum. Tarihin çarkları bizden yana dönüyor.

Kaldı ki biz halkın umuduyuz.

Şimdilik bu kadar...

İmza: Deniz Gezmiş

‘Asyalı olmaktan onur duyuyorum’

22 Ekim 1971
Mamak- Ankara

Baba,
Bildiğin gibi burada yaşamımız yeknesak devam ediyor. Mamak cephesinde yeni bir şey yok. Ben kitap okumaya devam ediyorum. Şu anda elimde yalnız edebiyata ait kitaplar olduğundan onlarla yetiniyorum. Dostoyevski’nin kitaplarını bitirdim.

Şimdi Balzac’tan okumaya başlayacağım. Çoğunu daha evvel okumuştum, ama yine rahatça, canım sıkılmadan okuyorum. Hele Dostoyevski!

Yaşadığı toplumun kesitini vermiş romanlarında... Tolstoy'un mujikleri (köylüleri) varsa onun da bir türlü iki yakaları bir araya gelmeyen şehirli küçük burjuvaları var. Onları o kadar canlı anlatmış ki insan görür gibi oluyor. Sana İngiliz, Alman, İtalyan, İspanyol edebiyatı desem aklına her birinden bir isim gelecek. Örneğin Shakespeare, Goethe, Dante, Cervantes...

Ama Fransız ve Rus edebiyatı olunca durum değişir. Bir sürü isim gelir aklına... Her biri birbirinden büyük... Aynı durum İran edebiyatı için de geçerli: Ömer Hayyam, Gazali yahut Şirazlı Sadi...

Hangisini ele alırsan al, her biri de büyük sanatçı... Hele Ö. Hayyam'ı yaşadığı çağda ele alırsan ve o dönemdeki Avrupa'ya kıyaslarsan ayrı bir durum ortaya çıkıyor. Hayyam'a gösterilen toleransın aksine Avrupa'daki engizisyon işkenceleri o kadar şaşırtıcı ki... Onun yazdıklarının yüzde birini söyleseydi o çağda bir Avrupalı, sonu ölüm olurdu; hem de işkenceyle...

Bunları neden söylüyorum? Batı taklitçisi sözde aydınların aksine Asyalı olmaktan onur duyduğum için...

Neyse şimdilik hoşça kal.

İmza: Deniz Gezmiş

10 Ocak - 1982

Manisa - Ankara

Baba

Geçen hafta görüşmede söylediğim gibi gönderdiğim Tebrikçim sonuç ve Barış elime geçti. Hemen o gece cevaplayıp bitirdim. Diğer bölümlerde elime geçince çok iyi olacak. Olağanüstü bir şiir.

Bugün radyodan askeri yargıtayın benim yumruğum ve Hüseyin'in ölümüyle ilgili kararını öğrendim. İki kararı öğrendim. Birçok yakınları bu kararları beklediğimden. Bu nedenden bir değişiklik olmadı. Kararda sevinde fazla bağırıp çağırdığımı zannetmem. Çünkü belliydi sonuç. Sonuna metanetimi koruyacağımı zannediyorum.

Benim sağlığım ve moralim yerinde. Bundan hiçbir endişen olmasın. Kaval benim Türkiyemin bağımsızlığını tehdit kazançlarından en ufak bir çıkarım yoktur. Ayrıca sen Mustafa Kemal döneminde yaşayıp bağımsızlığın ne olduğunu gördün. Dolayısıyla

'Sen Mustafa Kemal döneminde yaşayıp bağımsızlığın ne olduğunu gördün. Bağımsızlık uğruna ölmenin anlamını kavrayacağına inanıyorum'

Dışarıda, Türkiye'de, dünyada, idamların durdurulması için kampanyalar, eylemler düzenlenir, Meclis'te, Senato'da tartışmalı oylamalar yapılırken Deniz hücresinde, edebi eserler ve ekonomi politik konulu kitaplar okuyordu.

Henüz 25 yaşındaydı. Ömrünün 3 yıla yakın bir bölümü, cezaevinde geçmişti. 30 Ekim tarihinde babasına yolladığı mektupta, "Cezaevinin faydası oldu bana, bol bol kitap okuma fırsatı buldum" diye yazdı:

"Hukuk öğrenimimi cezaevinde tamamladım. Diğer toplum bilimlerini bol bol inceleme fırsatı buldum. Ama yine de çok şey var üzerinde inceleme yapılacak. Ölüme mahkûm olmasaydım bu sefer fizik ve matematik üzerine çalışmayı düşünüyordum. Ama olmadı. Neyse, şimdilik elimdekilerle yetiniyorum."

Son yılbaşına, hücresinde okuyarak girdi.

10 Ocak 1972'de Yargıtay, idam kararlarını onayladı.

Deniz, o gün, babasına şu mektubu yazdı:

10 Ocak - 1972
Mamak- Ankara

Baba,
Geçen hafta görüşmede söylediğim gibi gönderdiğin Tolstoy'un "Savaş ve Barış"ı elime geçti. Hemen o gece sabahlayıp bitirdim. Diğer bölümleri de elime geçince çok iyi olacak. Olağanüstü bir yapıt...

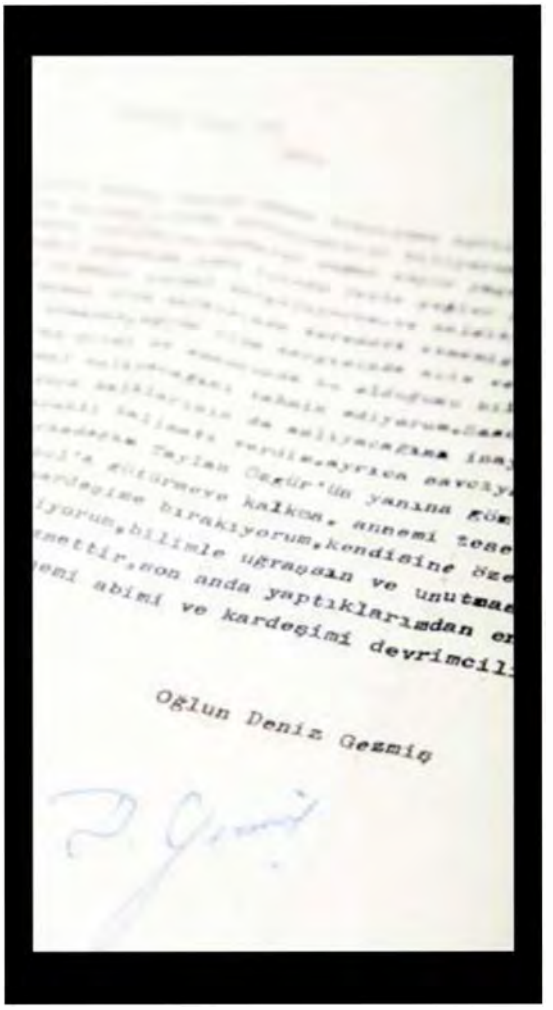
Bugün radyodan Askeri Yargıtay'ın benim, Yusuf'un ve Hüseyin'in ölümümüz hakkındaki kararı öğrendim. Aşağı yukarı bu kararı bekliyordum. Bu nedenden bir değişiklik olmadı. Karara senin de fazla hayret ettiğini zannetmem. Çünkü belliydi durum. Senin metanetini bozmayacağını umut ederim.

Benim sağlığım ve moralim yerinde. Bundan hiçbir endişen olmasın. Nasıl benim Türkiye'nin bağımsızlığını tekrar kazanacağından en ufak bir şüphem yoksa... Ayrıca sen Mustafa Kemal döneminde yaşayıp bağımsızlığın ne olduğunu gördün. Dolayısıyla bağımsızlık uğruna ölmenin anlamını kavrayacağına inanıyorum.

Anamı teselli etmeyi unutmayacağını biliyorum. Sen de kendine iyi bak. Anama ve kardeşlerime selamlar.

Oğlun Deniz Gezmiş

Deniz Gezmiş'in ilk kez ortaya çıkan şiiri
Deniz'in eşyaları infazından sonra siyah bir torbanın içinde babasına teslim edildi.

6/5/1972
Merkez Cezaevi

Baba,
Mektup elinize geçmiş olduğu zaman aranızdan ayrılmış bulunuyorum. Ben ne kadar üzülmeyin dersem yine de üzüleceğinizi biliyorum. Fakat bu durumu metanetle karşılamanı istiyorum. İnsanlar doğar, büyür, yaşar, ölürler, önemli olan çok yaşamak değil yaşadığı süre içinde fazla şeyler yapabilmektir.

Bu nedenle ben erken gitmeyi normal karşılıyorum ve kaldı ki benden evvel giden arkadaşlarım hiçbir zaman ölüm karşısında tereddüt etmemişlerdir. Benim de düşmeyeceğimden şüphen olmasın. Oğlun ölüm karşısında âciz ve çaresiz kalmış değildir, o bu yola bilerek girdi ve sonunun da bu olduğunu biliyordu. Seninle düşüncelerimiz ayrı ama beni
anlayacağını tahmin ediyorum.

Sadece senin değil Türkiye'de yaşayan Kürt ve Türk halklarının da anlayacağına inanıyorum.

Cenazem için avukatlarıma gerekli talimatı verdim. Ayrıca savcıya da bildireceğim, Ankara'da 1969'da ölen arkadaşım Taylan Özgür'ün yanına gömülmek istiyorum. Onun için cenazemi İstanbul'a götürmeye kalkma.

Annemi teselli etmek sana düşüyor, kitaplarımı küçük kardeşime bırakıyorum, kendisine özellikle tembih et, onun bilim adamı olmasını istiyorum; bilimle uğraşsın ve unutmasın ki bilimle uğraşmak da bir yerde insanlığa hizmettir. Son anda yaptıklarımdan en ufak bir pişmanlık duymadığımı belirtir, seni, annemi, abimi, ve kardeşimi devrimciliğimin olanca ateşi ile kucaklarım.

Oğlun Deniz Gezmiş

DENİZ GEZMİŞ, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın babaları, mezarlıktan ayrılıyorlar. (Telefoto: M. L.)

DÜN SABAHA KARŞI İDAM EDİLEN

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin inan aynı mezarlığa gömüldü

Deniz, darağacına dimdik gitti; ya sonra?

6 Mayıs sabahı…
İnfazlardan sonra…

Deniz'in 6 Mayıs 1972'nin ilk saatlerinde son mektubunu yazdırdıktan sonra ölüme nasıl gittiğini hemen herkes biliyor:

Katillerinin yüzüne baka baka, dimdik yürüdü darağacına…

Lakin sonrası pek bilinmiyor.

İnfazlar, o sabah 3.5'ta tamamlandı. Sokağa çıkma yasağı bitmemişti. Ankara Savcısı, infazları izleyen avukatlar, Halit Çelenk ve Mükerrem Erdoğan'ı, Çelenk'lerin Beşevler'deki evine bıraktı.

Onlar, acılarını yüreklerine gömüp infazın ayrıntılarını ve Deniz'lerin tutanağa kaydedilmeyen son sözlerini not ettiler.

Halit Çelenk'in kızı Serpil, bunları daktiloya döktü.

Notlar bittiğinde biri balkona, diğeri yatak odasına gitti; acılarıyla baş başa kaldılar.

Cemil Bey öğreniyor

O arada cenazeler, Yenimahalle'deki Karşıyaka Mezarlığı'na doğru yola çıkarıldı. Bir polis ekibi babaları haberdar etme işini üstlenmişti.

Sabah 04.30'da ilkin Yusuf'un kız kardeşinin kapısını çaldılar. Yusuf'un babası Beşir Aslan oradaydı. Kapıdaki polis, "Başınız sağ olsun" dedi.

Zaten bunu bekliyorlardı.

"Hazırlanalım, çıkalım" dedi Beşir Aslan…

Giyindi. Damadıyla birlikte çıktı evden…

Polislerle birlikte, Cemil ve Bora Gezmiş'i almaya Konfor Palas'a gittiler. Gezmişler, 41 numaralı odada hazır bekliyordu.

Cemil Gezmiş, gözyaşlarını silerek indi aşağıya…

İki baba sarılıp ağlaştı. Serpiştiren bir Ankara yağmuru altında, Yenimahalle Mezarlığı'na doğru yola çıktılar.

Gün, ışımaya başlamıştı. 5 kişiye 500 polis Mezarlık polis kaynıyordu.

Deniz'le Yusuf'un babaları, mezarlık müdürünün odasına girdi. Ankara Emniyet Müdürü de oradaydı. Cemil Gezmiş: "Cenazeyi bana teslim edin, İstanbul'a götüreceğim" dedi.

"Olmaz" dediler.

Zaten acılıydı Gezmiş...

Çıkıştı: "Nasıl olmaz? İnfaz Kanunu 'İdam edildikten sonra cenaze ailesine teslim edilir' diyor. Bana teslim etmeye mecbursunuz."

Sonunda sivil polisler razı oldu. Cemil Bey, oğlu Bora'ya "Git bir minibüs tut getir; alıp götürelim İstanbul'a" dedi.

O ara Hüseyin'in babası Hıdır Bey de geldi.

5 kişi oldular; etrafta 500 polis vardı. Yusuf'un babası Cemil Bey'e, "Deniz'i götürüyorsunuz. Çocukları birbirinden ayırıyorsunuz. Gel vazgeç" dedi.

Henüz Cemil Bey'in Deniz'in son mektubundan da, "Bizi Taylan'ın yanına gömün" vasiyetinden de haberi yoktu.

Yusuf'un babasının teklifi üzerine "Peki" dedi.

'Mezarda komite mi kuracaklar'

Gidip mezar yerlerine baktılar: Aralarında üçer tane boşluk bırakılmış halde kazılmış üç mezar vardı.

Öfkelendi Cemil Bey: "Yahu bunlar öldükten sonra, bir araya gelip komite mi kuracaklar? Nedir bu korkunuz" dedi.

"Emir böyle..." dediler.

"Allah belanızı versin!" diye beddua etti.

Gasilhaneye gitti. Deniz yıkanırken üstüne bez çekmişlerdi. Yüzünü açtı, baktı. Hâlâ sıcaktı.

3 baba, hıçkıra hıçkıra ağlaya ağlaya, çocuklarını taşıdılar. Kimse yardım etmedi.

İmam istediler; "İmam gelmeyi reddediyor" cevabını aldılar.

Cemil Bey, "Ben kıldırırım o zaman" dedi.

Telaşla imam getirildi.

"Aptesti olan varsa geçsin arkamıza" dediler. Kimse gelmedi. 5'i cenaze namazını kıldı. Oğullarını, aralarında üçer mezar koymak suretiyle defnettiler. Ve mezarlığı terk ettiler.

HAMDİ GEZMİŞ ANLATIYOR: O sırada İstanbul'da

"5 Mayıs Cuma günü yine okula gitmişti annem... Sabahçıydı. Sıkıyönetim vardı. İzin almak kolay değildi. Okulda müdürü, "Siz gidin hocam" **demiş; izin vermişler.**

5'ini 6'sına bağlayan gece evde baş başaydık. Oturduk radyonun başına bekledik sabaha kadar...

Belki TRT vermez diye bir yandan Moskova Radyosu'nun Türkçe yayınını dinliyordum. Yok. Haber yok.

Uzanmıştık, arada dalıyorduk; sonradan söyledi annem, infazın yapıldığı saatlerde, gece 2 civarında sıçrayarak uyanmış. 'Bir an içimden bir şeyler koptu' **diye anlattı.**

Sabah oldu. 7 ajansında ilk haber olarak verdi:

'Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan bu sabaha karşı idam edildiler.'

Annem arka odadaydı.

'Anne bak, haberlerde bir şey diyor' **dedim. Duydu, feryadı kopardı. Yere attı kendini, bağırmaya başladı.**

'Gitti oğlum, Deniz'im' **diye ağlıyordu.**

Korkunç bir üzüntüydü. Teselli etmeye çalıştım, ama ben de ağlıyordum.

Ağlaştık ana oğul...

Sonra akrabalar yetişti. Acıyı paylaştı.

O zamanlar cumartesileri yarım gün olurdu. Annem o haldeyken Nural Yengemi okula yolladı; o gün gelemeyeceğini bildirdi.

Akşam babamla Bora abim otobüsle geldiler. Kalabalık dağılınca aile baş başa kaldık.

Bir müddet konuşmadık, sadece ağladık.

Sonra gece, sakinleşince anlattılar.

Annem, 'Gördün mü çocuğumu' **diye sordu.**

'Gördüm, sarıldım' **dedi babam...**

'Nasıldı?'

'Boynunda bir morarmışlık vardı. İp izi...'

Günlerce ağladı annem; günlerce ağladı."

DENİZ'DEN KALANLAR

Defterden çıkan şiir

Deniz'e ait eşyalar, infazdan sonra, siyah bir torba içinde babasına teslim edildi.

Torbada 31 kalem malzeme vardı: **Yeni açılmış Birinci sigarası... İki tükenmez kalem.. Askılı atlet, fanila ve yün başlık… Kahverengi ceket ve pantolon… Haki renk bir yün gömlek… Füme terilen pantolon… Kendi yeşil, yakası beyaz, fermuarlı kazak… Bir küçük, bir büyük İngilizce lügat… Türkçe-Almanca sözlük… Brecht, Ahmet Arif, Memet Fuat'ın kitapları Babasından gelen mektuplar… Bir cep aynası, bir cep defteri…**

Ve cep defterinin kapak arkasına kendi el yazısıyla karaladığı, kimi satırlarını çizdiği bir şiir:

"Yenilmişsem
Elim kolum bağlı
Boynumda yağlı ip
Gelip dayanmışsam
darağacına
Dudaklarımda yarın
Gözlerim yarınlarda
Unutmak mı gerek seni?
Kapılar kapalı
Tutulmuşsa gece

kapkara yollar
Sıcacık bir sevgi
sunmayacak mıyım
insanlara?
Bakmayacak mıyım yarınlara
Seslenmeyecek miyim
insanlara?”

HAMDİ GEZMİŞ

40 yıllık bir vasiyetin peşinde

“Deniz Abim, son mektubunda ‘Kardeşimin bilim adamı olmasını istiyorum. Bilimle uğraşsın’ diyordu. Bu sözler, aslında benim üzerimden gençliğe verilen

bir mesajdı. Deniz Abim, günün şartları altında silahlı mücadele pratiğini benimsemesine rağmen, hiçbir zaman bilimden umudunu kesmedi. Dolayısıyla bilime vurgu yapması şaşırtıcı değildi.

Bana bilim adamlığını telkin etmesi ise benim de kendisinin peşinden eylemlere karışacağımı düşündüğü içindi belki de... Siyasal mücadele içinde zarar göreceğimi düşünüyordu. Her görüşmemizde söylediği gibi, benim öncelikle okumamı istiyordu. Bilimle uğraşarak ülkeme ve insanlığa daha çok katkı sağlayabileceğime inanıyordu.

Abim asıldığında 20 yaşıma gelmiştim; Elbette öfkeliydim. Başta intikam duygusuna kapılmış olmam da mümkün... Ama hem son mektubundaki, hem daha önceki öğütlerini dikkate aldım; makul düşünmeye çalıştım. İnfazlardan bir yıl sonra İktisadi Ticari İlimler Akademisi İktisat Maliye Bölümü'nden iyi dereceyle mezun oldum.

1974'te, abimin vasiyeti doğrultusunda, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi'nde doktora eğitimine başladım. 1977'de sınavları tamamlayıp tez aşamasına geldim. Ancak ailemizin ekonomik durumu nedeniyle çalışıp hayatı devam ettirmem gerekiyordu. Bir süre çeviriler yaptım, muhasebe işlerinde çalıştım. Bir başka okulda ilerici bir profesör, beni asistan olarak alabileceğini söyledi. Ancak bir müddet sonra 'Kusura bakma, okul çok karışık, beni sürekli tehdit ediyorlar; senin sorumluluğunu alamam' dedi. Bu arada çalışmak için başvurduğum özel ve kamu işyerleri, soyadımdan dolayı başvurularımı reddediyordu.

1977'de doktorayı tez aşamasında bırakmak zorunda kaldım. Aynı dönemde halamın hediye ettiği mütevazı parayla İngiltere'ye gittim. 6 ay orada kaldım. Bir yandan lisan öğrenip bir yandan bir süpermarkette kasiyer olarak çalıştım. Kısa zamanda Tesco markette yönetici pozisyona geldim. Ancak annemin 'Çok özledim, gel' mektuplarının baskısıyla döndüm. Bir süre işsiz kaldım. Yine babamın verdiği harçlıkla yaşadım.

1978-1983 yılları arasında İETT'de müfettişlik yaptım. Ancak 12 Eylül'den sonra cadı avı başladı; gidişatı görüp ayrıldım.

Özel sektörde bir işe girecektim; 'Deniz Gezmiş'in kardeşiymişsiniz' dediler; almadılar işe...

Üzülmedim, onur duydum. Mali müşavir olarak serbest çalıştım. Mahkemelerde bilirkişilik yaptım uzun süre... 1990'ların sonunda yeminli mali müşavirlik sınavlarına girdim, kazandım. Tırnağımla kaza kaza, mesleğimde en üst noktaya gelmiştim. Ne var ki, abimin vasiyetini yerine getirememek, bilim adamı olamamak içimde ukde kalmıştı.

2011'de, üniversiteyi terk edenlere af çıkınca İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne başvurdum. 25 yaşında bıraktığım okula, 59'umda yeniden döndüm. Oğlumla aynı okulda öğrenci olduk. 45 yıl önce abimin fotoğraf çektirdiği anıtın önünde poz verdim. Onun anısına... Tezimi verip, 40 yıl sonra vasiyetini yerine getireceğim."

SON SÖZ

Bu yazı dizisini hazırladığım günlerde Soma'da adı yolsuzluğa bulaşmış bir büyük şirketin görevlilerinin, Yırca köylülerini dövüp 6 bin zeytin ağacını katlettikleri haberi geldi. İçimden,**"Denizler yaşasa yapamazlardı"** diye geçirdim.

Işıl ışıl bir kuşağı, verimli ağaçlar gibi biçerek bugünkü sessizliği hazırlamışlardı. Ama ne yapsalar unutturamamışlardı işte…

Gezi'de Taksim'in başköşesinde dalgalanıyordu Deniz'in resmi…

On binlerce çocuğun isminde yaşıyordu.

***

Bu yazı dizisine kaynaklık eden "Abim Deniz" kitabı için bana yıllarca sakladığı arşivini, anılarını, mektuplarını açan Hamdi Gezmiş ile bu bilgi ve belgelerin bir araya gelmesinde çok emeği olan oğlu Can Gezmiş'e teşekkür ediyorum.

Kitabın geliri, Deniz'lerin anısını ve ideallerini yaşatmak için kurulacak "Deniz Gezmiş Vakfı"nın kuruluşuna harcanacak.

Madenciler öldürülmesin, köylüler dövülmesin, emekçiler sömürülmesin, ağaçlar kesilmesin istiyorsak…

Deniz'lere dönmenin zamanıdır şimdi…